

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo

SISTEM VARSTVA NARAVNIH VREDNOT

Darija Števančec

Ljubljana, junij 2011

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

DIPLOMSKO DELO

SISTEM VARSTVA NARAVNIH VREDNOT

Kandidatka:	Darija Števančec
Vpisna številka:	04024662
Študijski program:	visokošolski študijski program Javna uprava
Mentor:	viš.pred.mag. Dušan Blaganje

Ljubljana, junij 2011

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Darija Števančec, študentka visokošolskega strokovnega programa Javna uprava, z vpisno številko 04024662, sem avtorica diplomskega dela z naslovom: »Sistem varstva naravnih vrednot«.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela,
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem poskrbela, da so vsa dela in mnenja drugi avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisala v predloženem delu,
- zavedam se, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Ur. list RS, št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo,
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo,
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo dela v zbirki »Dela FU«.

Diplomsko delo je lektorirala: Danica Števančec

Ljubljana, junij 2011

Darija Števančec

POVZETEK

Zagotoviti sistem varstva naravnih vrednot pomeni vzpostaviti pravni sistem, ki bo zagotavljal ohranitev lastnosti, zaradi katerih narava postane naravna vrednota. Namen te naloge je predstaviti nekatere temeljne evropske in slovenske pravne akte, ki so podlaga za varstvo naravnih vrednot ter predstaviti njihovo izvajanje na zavarovanih območjih v Sloveniji. Diplomsko delo na začetku predstavlja temeljne pojme za razumevanje varstva naravnih vrednot, nadalje razloži nastanek pravnih aktov in njihovo hierarhijo. Osrednji del je namenjen evropskim konvencijam in slovenskim zakonom na področju varstva okolja. Zavarovana območja so predstavljena podrobneje. Zajeti so mejniki nastanka, pravni akti in njihovo izvajanje. Cilj je ugotoviti ali je vzpostavljen sistem, ki bi zagotavljal varstvo naravnih vrednot in najti odgovor na vprašanje »Zakaj ni več našega ozemlja zaščitenega?«.

Ključne besede: naravna vrednota, biodiverziteteta, trajnostni razvoj, zavarovana območja

SUMMARY

SISTEM FOR THE PROTECTION OF NATURAL VALUES

To provide a system for protection of natural values means to establish a legal system, which will ensure maintenance of property where nature becomes a natural treasure. The purpose of this paper is to present the main European and Slovenian legal acts, which are the basis for the protection of natural values and present their implementation in protected areas in Slovenia. The thesis at the beginning presents the basic concepts to understand protection of natural values. Further explains creation of legal acts and their hierarchy. The central part is dedicated to European convention and Slovenian law on environmental protection. Protected areas are presented in detail. It includes the creation of landmarks, legislation and its implementation. The goal of this thesis is to determine whether there is a sufficient system which could provide protection of existing natural values. And to answer the question: »Why there is not more of our territory protected?«

Key words: natural value, biodiversity, sustainable development, protected areas

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA.....	ii
POVZETEK	iii
SUMMARY	iv
KAZALO	v
KAZALO PONAŽORITEV	viii
KAZALO TABEL	viii
KAZALO SLIK	viii
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC	ix
1 UVOD	1
2 RAZLAGA POJMOV	3
2.1 NARAVNE VREDNOTE	3
2.2 BIODIVERZITETA	3
2.3 TRAJNOSTNI RAZVOJ	4
2.4 ZAVAROVANA OBMOČJA	5
3 PRAVNA PODLAGA VARSTVA NARAVNIH VREDNOT	6
3.1 MEDNARODNE POGODBE	6
3.1.1 NASTANEK MEDNARODNE POGODBE	6
3.2 PRAVO EU	7
3.2.1 PRIMARO PRAVO EU	8
3.2.2 SEKUNDARNO PRAVO EU	8
3.3 SLOVENSKA ZAKONODAJA	9
3.3.1 USTAVA	9
3.3.2 ZAKON	10
3.3.3 PODZAKONSKI PREDPIS	11
3.4 DRUGI PRAVNI VIRI	11
3.4.1 MORALA	11
3.4.2 OBIČAJ	12
4 MEDNARODNE KONVENCIJE	13
4.1 KONVENCIJA O BIOLOŠKI RAZNOVRSTNOSTI	13
4.1.1 SKLEP O STRATEGIJI OHRANJANJA BIOTSKE RAZNOVRSTNOST	13

4.1.2 KARTAGENSKI PROTOKOL	14
4.2 RAMSARSKA KONVENCIJA	14
4.3 CITES	15
4.4 BONSKA KONVENCIJA	16
4.5 EVROPSKA KONVENCIJA O KRAJINI	16
4.6 ALPSKA KONVENCIJA	17
4.7 BARCELONSKA KONVENCIJA	19
4.8 BERNSKA KONVENCIJA	20
4.8.1 EVROPSKA DIREKTIVA O PTICAH	20
4.8.2 EVROPSKA DIREKTIVA O HABITATIH	21
4.9 AARHUŠKA KONVENCIJA	21
5 SLOVENSKA ZAKONODAJA	22
5.1 ZAKON O OHRANJANJU NARAVE	22
5.1.1 UREDBA O POSEBNIH VARSTVENIH OBMOČJIH (OBMOČJA NATURA 2000)	23
5.2 ZAKON O VODAH	23
5.3 ZAKON O VARSTVU OKOLJA	24
6 ZAVAROVANA OBMOČJA NARAVE V SLOVENIJI	26
6.1 ZAVAROVANO OBMOČJE	26
6.2 NARODNI PARK	27
6.2.1 ZAKON O TRIGLAVSKEM NARODNEM PARKU	28
6.3 REGIJSKI PARK	29
6.3.1 KOZJANSKI REGIJSKI PARK	29
6.3.2 REGIJSKI PARK ŠKOCJANSKE JAME	30
6.3.3 NOTRANJSKI REGIJSKI PARK	32
6.4 KRAJINSKI PARK	33
6.4.1 URESNIČEVANJE AKTOV O ZAVAROVANJU KRAJINSKEGA PARKA GORIČKO	35
6.5 STROGI NARAVNI REZERVAT	36
6.6 NARAVNI REZERVAT	36
6.7 NARAVNI SPOMENIK	36
6.8 NATURA 2000 V SLOVENIJI	37

7 ZAKLJUČEK.....	39
LITERATURA	41

KAZALO PONAŽORITEV

KAZALO TABEL

TABELA 1: Seznam krajinskih parkov str. 33

KAZALO SLIK

SLIKA 1: Zaščitni znak ZRSVN str. 1

SLIKA 2: Zavarovana območja v Sloveniji str. 27

SLIKA 3: Območja Natura 2000 str. 38

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

- ARSO - Agencija Republike Slovenije za okolje
- CITES - Konvencija o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami
- COP - konferenca pogodbenic
- EU - Evropska unija
- MOP - Ministrstvo za okolje in prostor
- TNP - Triglavski narodni park
- ZON - Zakon o ohranjanju narave
- ZRSVN - Zavod Republike Slovenije za varstvo narave
- ZTNP - Zakon o Triglavskem narodnem parku
- ZV - Zakon o vodah
- ZVO - Zakon o varstvo okolja

1 UVOD

Človek je živo bitje in s tem sestavni del zemeljskih in bioloških sistemov na Zemlji, zato je njegovo življenje odvisno od njihovega delovanja, njihovo delovanje pa od njegovega ravnanja. Vendar se ljudje dostikrat tega premalo zavedamo in to se kaže tudi skozi zgodovino. Bolj se razvija gospodarstvo, večja je gonja za blaginjo človeštva, bolj mačehovski odnos imamo do naravnih danosti.

Človek potrebuje rastline, saj te zadovoljujejo 75% vseh prehranskih zahtev na Zemlji, potrebuje živali, čeprav te predstavljajo manjši odstotek človekove prehrane, posebnost so ribe, ki so naravni vir in prav tako ključni vir za prehransko vrednost. Potrebuje vodo, saj si brez nje preprosto ne moremo več zamisliti življenja na Zemlji. Potrebuje les, ki je eden pomembnih proizvodov za široko porabo. Resnica je namreč ta: narava nam bo vračala toliko, kolikor ji bomo dali mi.

Najpopolnejše varstvo narave zajema znak dejavnosti varstva narave, kjer je prepleteno šest zank, ki predstavljajo soodvisnost vode, zemlje, zraka, živali, rastlin in človeka.

Slika 1: Zaščitni znak ZRSVN

Vir: (ZRSVN, 2011)

Slovenija je znana kot ena izmed evropskih držav, ki ima na svojem ozemlju veliko naravnega bogastva. Pri nas najdemo Alpe z visokimi vrhovi, do katerih vodijo navpične stene, vmes pa doline, bogate z jezeri. Čeprav imamo le majhen del morja, skriva le-to bogastvo na svojem skalnatem in peščenem dnu ter prenaša vpliv Sredozemlja tudi v notranjost. Takoj za tem pridemo v dinarsko kraški svet, poln apnenca in dolomita z vrtačami in čudovitim kraškim podzemljem s stalno temperaturo in visoko vlažnostjo. Ne smemo pa pozabiti na čudovito Panonsko nižino, ki človeka kar vabi, da se sprehodi ob zlatih poljih zrele pšenice in zelenih travnikih.

Sloveniji pripada manj kot 0.004% Zemljine površine in 0,14% kopnega, vendar kljub majhnosti pri nas živi več kot 1% znanih živečih bitij na Zemlji in več kot 2% celinskih. In ravno zato Slovenijo imenujejo biser Evrope, saj spada med naravno najbogatejša območja Evrope in celo sveta. Zato pa bi morali zaščititi več ozemlja in ne le 12,63%, kot smo ga do sedaj. Slovenija bi lahko bila ena izmed držav, kjer bi se na zaščitnih območjih preučevali naravni sistemi in ta spoznanja bi se lahko uporabila pri obnavljanju opustošenih delov

Evrope. Zavarovani in ohranjeni deli bi lahko bili tudi stalen vir organizmov, ki bi jih naseljevali po Evropi, saj bi se le-ti zaradi podobnih podnebnih razmer lažje prilagodili. Vse to bi lahko Sloveniji podelilo prav posebno identiteto in s tem prepoznavnost.

Za nas in prihodnje rodove je torej pomembno, da to naravno bogastvo zaščitimo. Ohranjanje naravnega bogastva je ključ za razvoj v preteklosti, sedanjosti in prihodnosti na vseh področjih življenja. Za doseg tega pa je potrebno vzpostaviti sistem varstva naravnih vrednot, njegov cilj je ohraniti lastnosti, zaradi katerih je narava naravna vrednota, varovati naravne procese, ki te lastnosti vzpostavljajo in ohranjajo nalogo sistema, pa tudi vzpostaviti razmere za obnovitev degradiranih naravnih vrednot.

Pravni red posamezne države izraža vrednote, ki jih ta država zagotavlja in varuje. V naš pravni red smo sprejeli Konvencijo o biološki raznovrstnosti in mnoge druge z okoljem povezane konvencije. Prav tako smo Slovenci z Zakonom o ohranjanju narave dobili svojo pravno podlago, da ohranimo rastlinske in živalske vrste.

Zakaj torej ni več ozemlja zaščitenega? Ravno na to vprašanje želim najti odgovor v tej diplomski nalogi, ki naj bi bralcu na preprost način sistematično predstavila pravno podlago, namenjeno varstvu naravnih vrednot, s kratkimi povzetki najpomembnejših evropskih in slovenskih aktov ter mu predstavila območja, ki so bila že spoznana za nekaj posebnega in so zato zaščiteni.

V uvodu je prikazan problem, obravnavan tej v diplomski nalogi. Prvo poglavje je namenjeno ključnim besedam, pojmom, ki se pretakajo skozi nalogo. Razumevanje le-teh je ključnega pomena za razumevanje vsebine naloge.

Drugo poglavje namenjam pravni podlagi Evropske unije in slovenske zakonodaje. Tukaj je podan splošni pregled vrste dokumentov, postopki sprejemanja teh dokumentov, njihova veljava.

Slovenija je ratificirala pomembnejše mednarodne pogodbe, ki se nanašajo na varstvo okolja, v naš pravni red, zato je tretje poglavje namenjeno njim. Podani so povzetki le-teh. V njih je namen sprejetja določene pogodbe, cilji ter obveznosti, ki naj bi jih posamezna država podpisnica tudi izpolnila. Podane so tudi obveznosti, ki jih Slovenija že izpolnjuje.

Četrto poglavje je namenjeno slovenski zakonodaji. Tukaj so predstavljeni najpomembnejši slovenski zakoni s področja varovanja naravnih vrednot. Ti zakoni so tudi pravna podlaga za akte, sprejete za zavarovanje naravnih območij.

Peto poglavje je namenjeno zavarovanim območjem narave v Sloveniji. Tu se najprej spoznamo z zgodovino nastajanja zavarovanih območij in s postopki nastanka zavarovanega območja danes. Nadalje so predstavljena širša in ožja zavarovana območja, mejniki njihovega nastanka in dokumenti, povezani z njihovim nastankom.

2 RAZLAGA POJMOV

2.1 NARAVNE VREDNOTE

Kaj so naravne vrednote?

»Naravna vrednota je poleg redkega, dragocenega ali znamenitega naravnega pojava tudi drug vredni pojav, del žive ali nežive narave, naravno območje, ekosistem, krajina ali oblikovana narava. To so geološki pojavi, minerali in fosili ter njihova nahajališča, površinski in podzemski kraški pojavi, podzemne jame, soteske in tesni ter drugi geomorfološki pojavi, ledeniki in oblike ledeniškega delovanja, izviri, slapovi, brzice, jezera, barja, potoki in reke z obrežji, morska obala, rastlinske in živalske vrste, njihovi izjemni osebkovi ter njihovi življenjski prostori, ekosistemi, krajina in oblikovna narava.« (ARSO, 2010)

Naravna dediščina obsega vso naravno dediščino na območju Republike Slovenije, del je zakonsko zaščiten, tako da mu je podeljen status naravne vrednote državnega ali lokalnega pomena.

2.2 BIODIVERZITETA

Biodiverziteti ali drugače povedano raznovrstnosti življenja govori o tem, da gre za veliko število različnih organizmov, ki živijo v določenem prostoru in o raznolikosti ekosistemov nekega območja. S pojmom biodiverziteti oz. biološka raznovrstnost ali drugače pestrost živih bitij se srečujemo že od leta 1986. Danes je znanih in opisanih okoli 2 milijona vrst, po nekaterih virih pa je 4-12 milijonov še neodkritih in nepopisanih.

Biodiverziteti lahko obravnavamo kot časovno omejeno, saj so se organizacijske ravni življenja skozi zgodovino Zemlje spreminjale. Biotska raznovrstnost ima več pomenov in se nanaša na vrste, njihove genetske lastnosti in ekosisteme.

Globalni pomen - brez biotskih procesov, ki so vezani na različne organizme, ne bi bilo energijskega pretoka in kroženja stvari v naravi.

Ekonomski pomen – organizmi so vir hrane in genetske variabilnosti, s tem je povečana produktivnost in odpornost. So pa tudi naravni vir za farmacijo in ponovno naselitev opustošenih površin in ravnino s slednjim bi Slovenija lahko veliko pridobila (npr. medved – naselitev drugod po Evropi).

Etični pomen - raznolikost je posledica evolucije Zemlje, naloga človeštva, naroda in vsakega posameznika pa je, da raznolikost ohrani.

Estetski pomen – iz preprostega vzroka je raznovrstno lepo?

Da spoznamo biotsko raznolikost, je potrebno veliko vlagati v raziskave. Šele po letu 1992 in sprejetju ene najpomembnejših mednarodnih konvencij Konvencije o biotski raznovrstnosti, podpisane v Rio de Janeiru, se je število raziskav na tem področju povečalo, kakor tudi število študij o primernih način varovanja te biodiverziteti.

To je dokaz, da se sedaj bolj zavedamo ogroženosti te biodiverzitete in njenega izumiranja. To se dogaja skozi celotno zgodovino Zemlje. Po znanih podatkih naj bi se zgodilo pet velikih biotskih katastrof, ki pomenijo veliko izumiranje vrst v razmeroma kratkem času in vsaka je povzročila nov evlucijski razvoj.

V zadnjem obdobju s pojavom človeka se je tempo izumiranja iz več vzrokov zelo povečal:

1. zaradi širjenja urbanih naselij se uničujejo naravna bivališča,
2. gradnje cest povzročijo fragmentacijo ekosistemov,
3. parcialni posegi v življenjsko okolje,
4. vnos alohtonih vrst,
5. prekomerno izkoriščanje vrst, npr. lov in nabiranje,
6. onesnaženje zraka, tal in vode, ki se kaže predvsem v večji smrtnosti in zmanjšani odpornosti. (Wikipedija, 2010)

2.3 TRAJNOSTNI RAZVOJ

Trajnostni razvoj je zamisel o razvoju človeške družbe na način, da razvoj ne bi potekal le na bremenu izkoriščanja naravnih dobrin in onesnaževanju. S trajnostnim razvojem naj bi se ohranjala biološka raznovrstnost.

Ena najpogosteje citiranih definicij je iz leta 1987 in sicer iz poročila komisije Brundtlandove: »Trajnostni razvoj zadovoljuje potrebe sedanjega človeškega rodu, ne da bi ogrozil možnosti prihodnjih rodov, da zadovoljijo svoje potrebe.«

Strategija trajnostnega razvoja obsega (po Vrhu Združenih narodov, 2005):

- gospodarski razvoj (usmerjen k učinkovitosti in materialni blaginji, predvsem preko kopičenja dobrin in storitvenih zmogljivosti),
- socialni razvoj (teži k bogatitvi človeških odnosov),
- varstvo okolja (osredotoča se na ohranitev ekoloških sistemov in zaščito naravnega okolja).

Delovanje na vseh treh ravneh mora biti uravnoteženo, ker le s tem lahko dosežemo, da je razvoj ekonomsko uspešen, socialno vzdržen in okoljevarstveno zaščiten. (Wikipedija, 2010)

Na področju trajnostnega razvoja delujejo:

- Združeni narodi oz. Komisija Združenih narodov za trajnostni razvoj,
- Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD),
- različne nevladne organizacije, npr. Svetovni sklad za naravo, Greenpeace, Mednarodni zeleni križ,
- različni skladi, npr. Sklad za svetovno okolje in
- raziskovalni inštituti.

2.4 ZAVAROVANA OBMOČJA

Po definiciji, ki jo je sprejela Svetovna zveza za varstvo narave, je zavarovano območje

» območje kopnega ali morja, ki je posebej namenjeno varstvu in ohranitvi biotske raznovrstnosti, skupaj z naravnimi in pripadajočimi kulturnimi dobrinami in je upravljano preko zakonskih in drugih ustreznih mehanizmov.« Ustanavljanje zavarovanih območij je pri nas urejeno z Zakonom o ohranjanju narave. (naravni park Pohorje, 2010)

Ločimo širša in ožja zavarovana območja.

Širša zavarovana območja so območja narave, kjer je velika abiotska, biotska in krajinska raznovrstnost ter velika gostota in raznolikost naravnih vrednot. Ustanovijo se ne le zaradi zaščite naravnih in kulturnih vrednot, temveč tudi zaradi trajnostnega razvoja. (naravni park Pohorje, 2010)

Ožja zavarovana območja ponavadi vsebujejo eno ali več naravnih vrednot, ki imajo izjemno obliko, velikost, vsebino in lego. Lahko so tudi redek primer naravne vrednote. Lahko pa je to območje, kjer je ohranjen življenjski prostor ogroženih redkih rastlinskih ali živalskih vrst. (ZON, 64. in 65. člen)

3 PRAVNA PODLAGA VARSTVA NARAVNIH VREDNOT

Za varstvo naravnih vrednot je potrebno imeti dobro pravno podlago. Pravna podlaga pa so ponavadi pravne norme oz. pravila o vedenju in ravnanju ljudi. Poznamo pravna pravila, ki imajo lahko samo namen nasveta ali priporočila. To pomeni, da je določeno vedenje in ravnanje zaželeno, ni pa obvezno. Na drugi strani pa so pravna pravila, ki morajo zaradi pomembnosti terjati izpolnitev, zato tudi predvidevajo ukrepe, ki zagotavljajo izvrševanje teh pravil. Pri teh pravimo, da so sestavljena iz dispozicije in sankcije.

3.1 MEDNARODNE POGODBE

Mednarodna pogodba ali mednarodni sporazum je dogovor, ki jo sklenejo dve ali več suverenih držav, lahko pa tudi mednarodnih organizacij, ki so podvržene mednarodnemu pravu. Načine in pogoje sprejemanja obveznosti posameznih pogodb natančno določa vsaka pogodba posebej. Vse pa so sprejete po pravilih mednarodnega prava, ki je zajeto v Dunajski konvenciji o pogodbenem pravu in Dunajski konvenciji o pravu pogodb med državami in mednarodnimi organizacijami ali med mednarodnimi organizacijami. (Skoberne, 2004, str. 97)

Poimenovanje pogodb je lahko zelo različno, npr. pogodba, sporazum, protokol, konkordat, konvencija. Ne glede na izbiro imena pa so mednarodne pogodbe enako zavezujoče po mednarodnem pravu, če jih na predpisan način potrdi zakonodajna oblast države z ratifikacijo sporazuma.

V Sloveniji se ratifikacija opravi v državnem zboru z izdajo Zakona o ratifikaciji. Tako potrjene mednarodne pogodbe imajo večjo moč kot ostali zakoni. To se pravi, da so hierarhično nad njimi, zato morajo biti zakoni in ostali predpisi v skladu z njimi.

3.1.1 NASTANEK MEDNARODNE POGODBE

Kako nastane mednarodna pogodba?

ZAMISEL- zamisel lahko poda skupina strokovnjakov, nevladna organizacija ali znanstveni kongres.

FORMALNA POBUDA – nastane, ko to zamisel prevzame skupina zainteresiranih vlad.

PREDLOG BESEDILA – sestavijo ga visoki uradniki in strokovnjaki zainteresiranih vlad.

POGAJANJA – sledijo pogajanja o posameznih določilih, po pogajanjih predstavniki držav sklenejo usklajeno besedilo.

PODPIS BESEDILA – ponavadi se izvede ob svečani priložnosti, prve, ki ga podpišejo, pa so države, ki so ga sestavile.

VELJAVNOST POGODBE – pogodba začne veljati, ko jo podpiše ali ratificira določeno število držav in o tem obvesti depozitarja.

Mednarodnim pogodbam so skupni nekateri pojmi:

Pristop in privolitev k mednarodni pogodbi – država pogodbenica privoli v mednarodno pogodbo najpogosteje s podpisom. Pristop je neodvisen od tega ali ima mednarodna pogodba pravno veljavo ali ne.

Akt formalne potrditve – se v določeni državi izvede z ratifikacijo. Uradne listine o ratifikaciji se hranijo pri depozitarju.

Ratificiranje – pomeni, da določena država prevzema obveznosti iz pogodbe. V Sloveniji se ratificira mednarodna pogodba v državnem zboru z zakonom.

Pridržek – država lahko ob podpisu ali ratifikaciji izrazi pridržek do določenih obveznosti, če je v pogodbi tako določeno. Pridržki so pravno obvezujoči.

Deklaracija – je pojasnilo, ki jo določena država izrazi za določene določbe. Deklaracije nimajo pravnih posledic.

Uveljavitev – to je datum, ko začne pogodba veljati. Ponavadi je takrat, ko jo podpiše oz. ratificira določeno število držav.

Odpoved konvenciji – država se obveznostim iz konvencije lahko tudi odpove z načinom in postopkom, ki sta ponavadi navedena v posamezni konvenciji.

Depozitar – je lahko institucija ali oseba. Njegove naloge so: hrani uradne listine o ratifikaciji, pristopu ali privolitvi, pridržkih in deklaracijah. Pregleda, ali so izpolnjeni vsi formalni pogoji za uveljavitev in o tem obvešča ostale pogodbenice.

Nasledstvo – novoustanovljena država lahko izrazi sprejem obveznosti iz pogodbe, ki jo je ratificirala prejšnja država.

Organi, delujoči po sprejemu:

Konferenca pogodbenic – (COP) – je najvišji organ mednarodne pogodbe. V njem sodelujejo predstavniki držav pogodbenic. Njihova naloga je, da sprejemajo spremembe v pogodbi, izdajajo poročila, programe in druge zadeve, pomembne za izvedbo mednarodnih pogodb.

Sekretariat – izvršilno telo mednarodne pogodbe, ki pripravlja izvajanje sklepov COP.

Biro – manjše posvetovalno telo za sprejemanje odločitev za čas med dvema konferencama. (Skoberne, 2004, str. 97 in str. 98)

3.2 PRAVO EU

Pravo EU je enotno in v celoti veljavno v vsej Skupnosti, ne more ga izničiti niti eno pravo države članice. Tako ločimo pet temeljnih značilnosti prava v EU:

- nadnacionalnost prava
- medvladni in meddržavni značaj
- neposredna uporabnost
- avtonomnost in primarnost
- načelo lojalne razlage. (Bohinc, 2007, str. 55)

3.2.1 PRIMARNO PRAVO EU

Zapisano primarno pravo sestavljajo ustanovne pogodbe vključno s kasnejšimi spremembami, pogodbe o pristopu novih držav članic in vsi pravni akti, ki spreminjajo pogodbe.

Nezapisano primarno pravo so predvsem splošna načela prava. Zajemajo temeljne pravice, ki varujejo pred neupravičenimi posegi institucij in organov Skupnosti do državljanov in pravnih oseb. (Bohinc, 2007, str. 40) ali:

- temeljne pravice materialne narave (splošno načelo enakosti, varovanje lastnine, prosta izbira in izvajanje poklica, prosta izbira delovnega mesta, svoboda združevanja, svoboda izražanja, nedotakljivost stanovanja, varovanje zasebnosti in družinskega življenja, svoboda veroizpovedi),
- temeljne pravice procesne narave (pravica do učinkovitega pravnega varstva, pravica do sojenja v razumnem roku, pravica biti zaslišan, pravica do vpogleda v spis, pravica do poštenega postopka, prepoved kumuliranja kazni oz. dvojnega izrekanja kazni za isto kršitev, domneva nedolžnosti),
- načela pravne države (načelo zakonitosti uprave, načelo sorazmernosti, načelo pravne varnosti, načelo zaupanja v pravo, načelo prepovedi povratne veljave),
- temeljna načela prava skupnosti (načela skupnega trga, načelo prepovedi diskriminacije, načelo prednosti Skupnosti, načelo solidarnosti v Skupnosti, načelo zvestobe Skupnosti, načelo neposrednega učinka prava Skupnosti, načelo primarnosti prava Skupnosti, načelo enakosti uporabe in razlage prava, načelo medinstitucionalnega ravnovesja, načelo subsidiarnosti, načelo povrnitve škode, načelo učinkovitosti uprave). (Bohinc, 2007, str. 41)

3.2.2 SEKUNDARNO PRAVO EU

Sekundarne pravne norme so tiste, ki so jih sprejele institucije oz. organi EU v okviru svojih pristojnosti, vezane pa so na primarno pravo. (Bohinc, 2007, str. 41)

Institucije, ki sprejemajo sekundarne pravne akte, so:

- Evropski parlament skupaj s Svetom EU,
- Svet EU,
- Evropska komisija.

Akti se sprejemajo v zakonodajnem postopku, ki je predpisan v eni izmed naslednjih oblik:

- posvetovalni postopek,
- postopek sodelovanja,
- postopek obveznega soglasja,
- postopek soodločanja.

Pravni akti, ki tako nastanejo, so lahko uredbe, direktive, odločbe, priporočila in mnenja. Evropska centralna banka pa lahko sprejme še smernico in navodila. Poleg tega pozna pravo skupnosti še druge akte, kot so sklep, medinstitucionalni sporazum, sklep Sveta, resolucijo in obvestilo Komisije.

Pravne akte EU delimo tudi na pravno zavezujoče in pravno nezavezujoče.

Pravno zavezujoči so:

- Uredba – temeljni splošni in abstraktni akt prava EU – večkrat imenovana evropski zakon. Je neposredno zavezujoči pravni akt, ki se neposredno uporablja v vseh državah članicah. Veljati začne 20. dan po objavi.

- Direktiva – zavezuje države članice, na katere se nanaša, da izpolnijo cilje, ki jim jih direktive določajo. Objavljene so v uradnem listu, veljati pa začnejo tedaj, ko so obveščene vse države članice, na katere se nanašajo.

- Odločba – ponavadi je naslovljena na posameznika ali skupino in je za naslovnike neposredno zavezujoča. Naslovnik je lahko tudi država. Odločba je individualni pravni akt.

Pravno nezavezujoči so:

- Priporočilo – lahko ga sprejme Svet EU ali Evropska komisija kot neobvezno usmeritev.
- Mnenje – je prav tako neobvezno, vendar se ponavadi uporablja pri razlagi prava ES.
- Resolucija - prav tako ni pravno zavezujoča, izraža pa politično željo po ukrepanju na določenem področju.
- Skupno stališče in skupni ukrep – sta pomembna na področjih skupne zunanje in varnostne politike, pravosodja in notranjih zadev. (Bohinc, 2007)

3.3 SLOVENSKA ZAKONODAJA

3.3.1 USTAVA

Ustava Republike Slovenije je izhodiščni pravni akt, ki ima največjo veljavo. Sestavljena je iz preambule in normativnega dela, ki ima deset poglavij. Prvo poglavje je namenjeno splošnim določbam, ki se nanašajo na kakovost, naravo in obliko slovenske države. Drugo je namenjeno človekovim pravicam in temeljnim svoboščinam, tretje opredeljuje temeljna gospodarska in socialna razmerja, četrto se osredotoča na državno ureditev, peto je namenjeno samoupravi, šesto javnim financam, sedmo vprašanjem ustavnosti in zakonitosti,

osmo podaja podobo ustavnega sodišča, deveto postopek za spremembo ustave, v desetem pa najdemo določila o časovni veljavnosti ustave in ustavnem zakonu. (Kušej, 1989, str. 109)

3.3.2 ZAKON

Zakon v našem sistemu velja za tistega, ki ureja ter uvaja pravice in dolžnosti, ki še niso določene v ustavi. Čeprav velja, da je zakon osrednji splošni pravni akt, ga lahko delimo na dve vrsti:

- splošni zakoni – drugače imenovan tudi generalni se nanaša na vse pravne subjekte, ki so predmet pravnega urejanja, Npr. Zakon o varstvu narave ...,
- posebni ali specialni zakon – je namenjen določeni skupini pravnih subjektov ali jih obravnava drugače, kot je to urejeno s splošnim zakonom npr. Zakon o Triglavskem narodnem parku. (Kušej, 1989, str. 113 in 114)

Zakonodajni postopek

Predlog zakona lahko poda vlada, poslanec, 5000 volivcev ali državni svet.

Predlog zakona mora vsebovati naslov zakona, uvod, besedilo členov, obrazložitev.

Po poslovniku državnega zbora se zakonodajni postopek deli na tri dele:

1. obravnava: je le izjemoma, če to zahteva 10 poslancev, sicer je opravljena s posredovanjem predloga zakona poslancem; v primeru da pride do razprave, gre tu le za splošno razpravo o predlogu zakona.

Končanje te obravnave je možno na dva načina, prvi je ta, da državni zbor zakona ne sprejme in se postopek konča. Drugi način pa je, da državni zbor sprejme sklep o nadaljevanju postopka.

2. obravnava: poteka najprej v matičnem telesu, ki izda poročilo na seji državnega zbora. V tej fazi se besedilo zakona lahko dopolnjuje le še z amandmaji, ki jih lahko podajo poslanci in matično delovno telo ter vlada v primeru, da ni predlagatelj zakona. Po obravnavi amandmajev se pripravi dopolnjen predlog zakona. Državni zbor opravi glasovanje o dopolnjenem predlogu zakona in o tistih členih, h katerim so bili vloženi amandmaji.

Če ni bil dodan noben amandma, se glasovanje o sprejemu zakona opravi že na tej obravnavi. Če so bili dodani amandmaji k manj kot desetini členov, se na isti seji lahko opravi tudi tretja obravnava. Lahko pa se zakonodajni postopek tudi konča, če matično telo sklene, da zakon ni primeren za nadaljnjo obravnavo. V tem primeru državni zbor le glasuje o sklepu in ne razpravlja o zakonskem postopku. Če ta sklep potrdi, je zakonodajni postopek končan, če ne, se vrne matičnemu telesu v obravnavo.

3. obravnava: državni zbor razpravlja o predlogu zakona kot celoti in le izjemoma o členih, h katerim so bili dani amandmaji v drugi obravnavi. Če se ugotovi, da so sprejeti amandmaji predloga zakona med seboj neusklajeni ali neusklajeni z drugimi zakoni, mora matično telo pripraviti uskladitveni amandma. Če ta potem ni sprejet, je zakonodajni postopek končan. Po končani razpravi se glasuje o predlogu zakona kot celoti. Zakon je

sprejet, če je glasov za več kot glasov proti, razen če je za sprejem z zakonom drugače predpisano.

Ko je zakon sprejet, ne začne veljati takoj, potrebna je njegova razglasitev in objava. Po ustavi razglasa zakone predsednik republike najkasneje v osmih dneh od sprejetja, razen če državni svet odloči, da je potrebno o zakonu še enkrat odločati ali če je vložena pobuda za referendum. Veljati pa začne petnajst dni po objavi, razen če ni v samem zakonu drugače določeno.

Pripravi se uradno prečiščeno besedilo, ki se objavi v Uradnem listu Republike Slovenije in elektronski obliki na straneh državnega zbora. (Igličar, 1994)

3.3.3 PODZAKONSKI PREDPIS

Za podzakonski predpis velja, da mora imeti pravno podlago v ustavi ali zakonu. Nikoli ne sme določati pravic in dolžnosti subjektov. Je le izvršilni predpis, za katerega je značilno, da ureja podrobnosti.

Uredba je najpogostejši izvršilni predpis, ki opredeljuje način izvrševanja pravic in dolžnosti pravnih subjektov, ne da bi pravica pri tem zoževala ali razširjala. Ločimo še uredbo z zakonsko močjo, ki jo je moč izdati namesto zakona v primeru in na področjih, ki jih določata ustava ali zakon. Poznamo pa tudi uredbo v sili, ki jo prav tako za primer izredne prilike ali vojnega stanja predvideva slovenska zakonodaja.

Odlok je akt, ki ureja posamezna vprašanja ali predpisuje ukrepe, ki imajo splošen pomen. Odlok je v primerjavi z uredbo podrobnejši, saj se osredotoča na ukrepe in posamezna vprašanja.

Pravilnik ureja organizacijo poslovanja ali način delovanja določenega organa. Odredba je namenjena odrejanju ali prepovedi določenega ravnanja. Navodilo predpisuje na kakšen način naj delujejo upravni organi, ko izvršujejo posamezna določila zakona, predpisa ali drugega podzakonskega akta. (Kušej, 1989, str. 122)

3.4 DRUGI PRAVNI VIRI

3.4.1 MORALA

»Morala je skupek vrednot, ki so del individualne in družbene zavesti, vrednot, ki opredeljujejo, kaj je za človeka dobro in kaj slabo, kaj je humano in kaj nehumano.« (Kušej, 1989, str. 128)

Temeljna funkcija morale je, da zagotavlja človečnost. Moralno vedenje nenehno uresničuje moralne vrednote, ki so pogoj za človekov in družbeni obstoj, če teh vrednot in njihovega uresničevanja ni, nastopi stanje človekovega in družbenega razkroja. Zato morata biti pravo in morala povezana, še posebej na področju, kot je varstvo okolja.

3.4.2 OBIČAJ

Običaj je tisto družbeno pravilo, ki se je v določenem okolju ustalilo zato, ker se je podobno vedenje in ravnanje skozi določeno časovno obdobje ustalilo in izoblikovalo se je prepričanje, da je v enakih in podobnih okoliščinah tako vedenje in ravnanje obvezno. Običaji lahko postanejo tudi eden izmed virov prava, ali pa se uporablja običaj tako, da se pravna norma nanj sklicuje.

Običaji izražajo stanje, ki v določeni družbi velja za normalno, so nekakšen spontani dogovor v družbeni praksi in so zato ponavadi v precejšnji meri avtonomno sprejeti in podružbljeni. (Kušej, 1989, str. 129)

4 MEDNARODNE KONVENCIJE

V tem poglavju predstavljam konvencije in druge pogodbe neposredno s področja varstva narave, pa tudi tiste, ki so na varstvo narave vezane posredno. Najprej so predstavljene tiste, ki zajemajo svetovno raven, nato pa tiste, ki zajemajo evropsko.

4.1 KONVENCIJA O BIOLOŠKI RAZNOVRSTNOSTI

Ta konvencija je prvi mednarodno splošno veljavni in pravni dogovor, ki biotsko raznovrstnost obravnava iz treh vidikov: genuma, združbe in ekosistema. Sprejeta je bila v Rio de Janeiru leta 1992. Slovenija jo je ratificirala z Zakonom o ratifikaciji Konvencije o biološki raznovrstnosti leta 1996. (Ur. l. RS št. 30/96)

Kot druge države podpisnice se tudi Slovenija zaveda resnične vrednosti biološke raznovrstnosti za evolucijo in vzdrževanje sistemov. Zaveda se, da je ohranjanje biološke raznovrstnosti skrb vsega človeštva. Prav tako je potrebno razvijati znanstvene, tehnične in institucionalne zmogljivosti, saj imamo še vedno premalo znanja in informacij, da bi mogli ohraniti biotsko raznovrstnost. Zaveda se tudi, da človekove dejavnosti občutno zmanjšujejo biotsko raznovrstnost in je zato potrebno izvajati ustrezne ukrepe takoj, posebej tam, kjer grozi občutno zmanjšanje ali izguba biotske raznovrstnosti. Države podpisnice poudarjajo pomen in potrebo po spodbujanju mednarodnega, regionalnega in globalnega sodelovanja med državami in mednarodnimi organizacijami. Priznavajo tudi, da so za to potrebni finančni viri in dostop do ustrezne tehnologije. (preambula Konvencije o biološki raznovrstnosti)

Glavni cilji, ki naj bi jih dosegla vsaka podpisnica, so:

- ohraniti biotsko in krajinsko pestrost,
- omogočiti trajnostno rabo vseh njenih sestavnih delov,
- pravično in pošteno deliti koristi, ki izhajajo iz uporabe genskih virov.(po 1. členu Konvencije o biološki raznovrstnosti)

Ena izmed pomembnejših obveznosti, naložena državam podpisnicam, je, da morajo razviti nacionalne biodiverzitetne strategije in akcijske načrte. Zato je vlada RS konec leta 2001 sprejela Sklep o strategiji ohranjanja biotske raznovrstnosti.

V sklopu te konvencije je bil sprejet Kartagenski protokol, ki ga je Slovenija prav tako ratificirala leta 2002.

4.1.1 SKLEP O STRATEGIJI OHRANJANJA BIOTSKE RAZNOVRSTNOSTI

V tem sklepu je poudarjeno ohranjanje biotske raznovrstnosti, trajnostna raba njenih sestavin in pravična ter poštena delitev koristi genskih virov. Sklep vsebuje analizo o stanju biotske raznovrstnosti in nakazuje pogloblitve pomanjkljivosti pri njenem ohranjanju. Strategijo je tako treba pripraviti po sektorjih v sodelovanju z različnimi službami. Pomembno

je, da se vse skupaj gradi na obstoječih uspešnih ukrepih in mehanizmih oz. primerih dobre prakse. (MOP, 2010)

4.1.2 KARTAGENSKI PROTOKOL

Kartagenski protokol o biovarnosti je bil ratificiran z Zakonom o ratifikaciji Kartagenskega protokola o biološki varnosti h Konvenciji o biološki raznovrstnosti. (Ur. l. RS 55/99)

Do sprejetja tega protokola je pripeljalo zavedanje o hitri širitvi sodobne biotehnologije, ki po eni strani daje možnost za blaginjo človeka, po drugi pa je javnost zaskrbljena zaradi možnih škodljivih vplivov. Cilj tega protokola je prispevati k zagotavljanju primerne ravni varstva pri gibanju, tranzitu in uporabi živih gensko spremenjenih organizmov, ki bi lahko škodljivo vplivali, zato je z njimi potrebno previdno ravnati, vselej pa upoštevati tveganje za zdravje ljudi. (Slovenski portal biološke varnosti, 2010)

4.2 RAMSARSKA KONVENCIJA

Ramsarska konvencija je drugače znana tudi pod imenom Konvencija o mokriščih, ki so mednarodnega pomena, zlasti kot prebivališča močvirskih ptic. Konvencija je bila podpisana februarja 1971 v iranskem mestu Ramsar. Uradna različica besedila Ramsarske konvencije je bila pri nas sprejeta z Uredbo o ratifikaciji Konvencije o močvirjih, ki so mednarodnega pomena, zlasti kot prebivališča močvirskih ptic (Ur. l. SFRJ 9/77) in notificirana leta 1992 ter objavljena v Ur. l. RS 15/92. Konvencija pa je bila dopolnjena s Pariškim protokolom in dodatki sprejetim leta 1987 v Regini. Ta protokol je prav tako ratificiran pri nas leta 2004.

Človek in okolje sta medsebojno odvisna. Iz tega izhaja, da so lahko mokrišča pomemben vir gospodarske, kulturne, znanstvene in rekreacijske vrednosti, da se ptice selijo, pri tem prečkajo meje in predstavljajo mednarodni vir, zato lahko ohranitev mokrišč zagotovimo z usklajenim mednarodnim sodelovanjem. Namen te konvencije je tako opredeliti mokrišča ter dodatno mednje vključiti obrežna območja ob rekah in morju, ter po sklepu sprejetem v Brisbanu, tudi podzemne habitate, čim več pa jih vpisati na Seznam mokrišč mednarodnega pomena.

Cilj sprejetja te konvencije je zagotoviti ohranitev mokrišč predvsem mednarodnega pomena s preudarno rabo, mednarodnim sodelovanjem in zavarovanjem. Merila za opredeljevanje so določena v 2. členu konvencije in so lahko ekološka, botanična, zoološka, limnološka ali hidrološka.

Obveznosti držav podpisnic :

- Uvrščanje svojih mokrišč na Seznam mokrišč mednarodnega pomena in ohranjanje ter vzdrževanje njihovega ekološkega ravnovesja – tudi tistih, ki še niso na seznamu.
- Vključevanje mokrišč v nacionalne razvojne programe.
- Podpiranje razvojne politike ohranjanja mokrišč na svojem ozemlju z razglašanjem zavarovanih področij ter spodbujanje mednarodnega sodelovanja na tem področju.

- Podpiranje strokovnega usposabljanja raziskovalcev in upravljavcev mokrišč. (ramsar, 2010)

Najpomembnejša obveznost ob podpisu je, da se mora vpisati vsaj eno mokrišče na Seznam mokrišč mednarodnega pomena. Do danes so na ta seznam vpisana: Cerkniško jezero z okolico, Sečoveljske soline, Škocjanske jame. Po tej konvenciji stalne naloge urada opravlja Mednarodna zveza za ohranitev narave.

4.3 CITES

CITES je kratica za Konvencijo o mednarodni trgovini z ogroženimi prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami. Ta sporazum je znan tudi kot Washingtonska konvencija, sprejeta v Washingtonu leta 1973. Pri nas je bila ratificirana leta 1999 in objavljena v Ur. l. RS MP 31/99.

Namen te konvencije je vzajemno delovanje čim več držav pri mednarodni trgovini z vrstami, tako da ne ogroža njihovega preživetja v naravi. To pa je možno le ob izpolnjevanju predpisanih pogojev.

Cilj te konvencije je doseči, da trgovina z živalskimi in rastlinskimi vrstami ne bo ogrožala njihovega preživetja z delovanjem pristojnih organov.

Obveznosti pogodbenic so, da določijo upravni organ, ki bo odgovoren za izvajanje konvencije - pri nas je to Ministrstvo za okolje in prostor – Agencija RS za okolje. Določiti je potrebno strokovni organ – Zavod RS za varstvo narave. Prav tako je potrebno zagotoviti odvzem nezakonito pridobljenih osebkov in kaznovati nedovoljeno trgovanje. Pri nas je nadzorni organ Sektor za carinske in davčne postopke ter Uprava kriminalistične policije, oddelek za premoženjsko kriminaliteto. Potem so tu še inšpekcije za okolje in naravo, lovška in ribiška. Zagotovljeno je tudi zatočišče za sprejem zaseženih živih živali.

Vsaka pogodbenica konvencije CITES mora pripraviti letno poročilo o izvajanju konvencije, ki mora vsebovati število in vrsto izdanih dovoljenj in potrdil, število ali količino in tip osebkov, imena živalskih in rastlinskih vrst, kot je to navedeno v dodatkih, pa tudi velikost in spol osebkov.

Konvencija vsebuje tri dodatke, kjer so glede na ogroženost razvrščene živalske in rastlinske vrste.

Dodatek I - zajema vrste, ki jim grozi izumrtje in bi bile ogrožene zaradi mednarodnega trgovanja, za katere velja strogi režim (dovoljeno je le izjemoma).

Dodatek II – ne grozi jim izumrtje, lahko pa bi bile ogrožene, če trgovanje ne bi bilo strogo nadzorovano. Trgovina je dovoljena, vendar nadzorovana.

Dodatek III - zavarovane so vsaj pri eni pogodbenici, za učinkovit nadzor pa je potrebno sodelovanje ostalih pogodbenic. (ARSO, 2010)

4.4 BONSKA KONVENCIJA

Bonsko konvencijo drugače imenujemo tudi Konvencija o varstvu selitvenih vrst prostoživečih živali. Konvencija je bila sprejeta leta 1979 v Bonnu. Slovenija jo je ratificirala leta 1998 z Zakonom o ratifikaciji Konvencije o varstvu selitvenih vrst prostoživečih živali. (Ur. l. RS 72/98)

Selitve živali ne poznajo človeških meja, zato je potrebno usklajeno naravovarstveno delovanje vseh držav. Odgovornost za ohranjanje selitvenih vrst je tako prenesena na vse vpletene države.

Cilji konvencije so ohraniti in obnoviti življenjske prostore selitvenih vrst, ki jim grozi izumrtje, preprečiti ali zmanjšati škodljive učinke dejavnosti ali ovire, ki preprečujejo selitve ter nadzorovati dejavnike, ki ogrožajo varstvo.

Obveznosti za države pogodbenice so, da sprejmejo stroge varnostne ukrepe za ohranitev selitvenih vrst, ki jim grozi izumrtje na celotnem ali večjem delu območja, te selitvene vrste so povzete v dodatku I. Za selitvene vrste, povzete v dodatku II, ki imajo nezadovoljiv status ali bi jim bilo v korist mednarodno sodelovanje, je potrebno sklepati sporazume. Sporazumi se sklepajo za vsako populacijo ali zemeljsko ločeni del populacije, katere koli vrste ali nižje systemske skupine prosto živečih živali. Sporazum lahko obravnava več kot eno selitveno vrsto. Posebej je določeno, kaj vse mora sporazum vsebovati, in vsak sklenjen sporazum mora biti dan v hrambo depozitarju. Sporazumi so lahko pravno obvezujoče meddržavne pogodbe ali pa manj formalni dogovori o dobri nameri. Prav tako je potrebno skupno raziskovanje in spremljanje stanja. (MOP,2010)

4.5 EVROPSKA KONVENCIJA O KRAJINI

Podpisana je bila leta 2001 v Firencah. Slovenija jo je ratificirala junija 2003 z Zakonom o ratifikaciji Evropske konvencije o krajini. (Ur. l. RS, MP 19/2003).

Za varstvo naravnih vrednot je pomembna zato, ker je krajina tesno prepletena z naravo in je marsikdaj preživetje enega odvisno od drugega. Konvencija je sestavljena iz preambule, kjer države podpisnice ugotavljajo, da je krajina pomemben del na kulturnem, ekološkem, okoljskem in družbenem področju in da je pomembno, da države članice Sveta Evrope dosežejo enotnost za zaščito in uresničevanje idealov in načel, ki so njihova skupna dediščina. Pri tem poudarjajo, da je potrebno upoštevati tudi druge mednarodne dokumente, sprejete na področju varstva naravne in kulturne dediščine.

Cilj konvencije:

- krajina je pomemben element za uresničevanje trajnostnega razvoja, saj je njeno ohranjanje odvisno od ravnotežja med ohranjanjem naravne in kulturne dediščine in rabo naravnih virov.

Naloge:

- država pogodbenica krajino prizna kot bistveno sestavino človeškega okolja

- oblikuje in izvaja krajinsko politiko s prednostnimi cilji varstvo, upravljanje in načrtovanje krajine,
- določi postopke sodelovanja javnosti pri opredeljevanju in izvajanju krajinske politike,
- da bo izvajala tudi posebne ukrepe, določene v 6. členu, kot so osveščanje o vrednotah krajine, o izobraževanju in vzgoji na tem področju, o prepoznavanju in vrednotenju krajine na svojem območju, da bo izvedla instrumente, katerih cilj bo varstvo, upravljanje in načrtovanje krajine,
- da bo sodelovala na področju mednarodne krajinske politike in si ob tem izmenjavala pomoč in izkušnje.

11. člen konvencije določa, da se lahko podeli lokalnim in regionalnim skupnostim ter njihovim združenjem, ki so uveljavili krajinsko politiko ali ukrepe za varstvo, načrtovanje krajine in so se ti izkazali kot trajno učinkoviti, nagrada. Leta 2009 je nagrado dobil projekt Biotehniške fakultete, oddelka za krajinsko arhitekturo z naslovom Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji. (Svet Evrope, 2010)

4.6 ALPSKA KONVENCIJA

Alpska konvencija je mednarodni sporazum za zaščito in trajnostni razvoj v Alpah, imenovana tudi Konvencija o varstvu Alp. Podpisana je bila leta 1991 v Salzburgu. Slovenija jo je ratificirala leta 1995. (Ur. l. RS 19/95) V veljavi je tudi osem protokolov, ki jih je Slovenija prav tako ratificirala z Zakonom o ratifikaciji protokolov o izvajanju Alpske konvencije. (Ur. l. RS, MP 28/03)

Ker se Alpe obravnavajo kot enotna prostorska enota, ki se mora ohraniti v celoti, je potrebno voditi skupne usmeritve in politike držav, v katerih Alpe ležijo, zato so podpisnice države Avstrija, Italija, Liechtenstein, Nemčija, kneževina Monako, Slovenija, Švica in Evropska skupnost.

Namen te konvencije je zagotoviti varstvo in trajnostni razvoj alpskega prostora, obenem pa zaščititi gospodarske in kulturne interese prebivalcev. Podpisale so ga države, ki se zavedajo, da so Alpe eden največjih enotnih naravnih prostorov v Evropi, da so pomembno zatočišče in življenjski prostor za mnoge ogrožene živalske in rastlinske vrste ter da človeške zahteve ogrožajo alpski prostor in njegove ekološke funkcije.

Splošni cilji konvencije so sodelovanje držav pogodbenic na področju Alp predvsem na področjih:

Prebivalstva in kulture – trudili se bodo za zagotavljanje gospodarskega razvoja in poselitve na način, da bo ohranjena kulturna in družbena posebnost prebivalstva.

Prostorsko načrtovanje – cilj je zagotoviti varčno in preudarno rabo ter razvoj celostnega prostora z dolgoročnim načrtovanjem.

Ohranjanje čistega zraka – z zmanjšanjem emisij škodljivih snovi, predvsem do takšne mere, da ne bodo več škodljive za ljudi, živali in rastline.

Varstvo tal – zmanjšati poškodovanja tal z varčnim ravnanjem, z uporabo neškodljivih postopkov in snovi.

Vodno gospodarstvo – ohraniti zdrave vodne sisteme za prihodnje rodove in s tem tudi ohraniti zdravo okolje.

Gorsko kmetijstvo – ohraniti tradicionalne kulturne krajine in primerno kmetijstvo.

Gorski gozd – ohraniti gozdno funkcijo zaradi gorskih ekosistemov predvsem s preprečevanjem škodljive rabe.

Turizem in prosti čas – cilj je razviti takšno turistično dejavnost, ki bi zadostila tako socialnim kot ekološkim zahtevam.

Promet – zmanjšati promet in s tem obremenitev okolja.

Energija – izkoriščati energijo na način, da ne bo škodovala naravi.

Gospodarjenje z odpadki – zagotoviti ravnanje z odpadki, ki bo prilagojeno alpskemu svetu.

Protokol na področju urejanja prostora in trajnostnega razvoja

Cilj je prilagoditi rabo prostora ekološkim ciljem in zahtevam, varčno uporabljati naravne vire, pospeševati gospodarski razvoj ob ravnatežnem demografskem razvoju v alpskem prostoru.

Protokol varstva narave in urejanja krajine

Namen tega protokola je določiti mednarodna pravila, ki bi zagotovila varovanje, urejanje in po potrebi tudi obnavljanje narave in krajine, ob upoštevanju interesov lokalnega prebivalstva.

Protokol o hribovskem kmetijstvu

Smisel tega protokola je predvsem v upoštevanju posebnosti posameznih regij in pomen osrednje vloge kmetijstva. Na mednarodni rabi bi bilo potrebno pripraviti ukrepe, ki bi ohranili pomen kmetijstva kot temelja za primerno gostoto poseljenosti ter preskrbo prebivalstva, proizvodnjo tipičnih izdelkov.

Protokol na področju gorskega gozda

Gozd je tisti, ki zagotavlja najučinkovitejše, najcenejše in najprimernejše varstvo pred naravnimi nesrečami. Zato je cilj tega protokola ohraniti čim več gorskega gozda.

Protokol na področju varstva tal

Cilji, ki so podani v tem protokolu, zajemajo predvsem varno rabo tal na način, da se ohrani raznolikost tal in s tem zaščita alpskih območij. Hkrati pa vzpodbuja k sodelovanju pri raziskavi in opazovanju za izdelavo baz in ureditev površin.

Protokol na področju turizma

Tudi turizem lahko prispeva k trajnemu razvoju alpskega prostora, potrebno je le najti pot za sodelovanje med turizmom, kmetijstvom, gospodarstvom in obrtjo.

Protokol na področju energije

Cilji se dotikajo predvsem varčevanja z energijo, njeno proizvodnjo, prenosom in distribucijo ter rabo – najti je treba načine, ki ne bodo preveč obremenjevali trajnostnega razvoja.

Protokol na področju prometa

Države pogodbenice bi morale za izpolnitev ciljev odrediti racionalno in varno odvijanje prometa, za izkoristek obstoječe prometne infrastrukture in zmanjšanje obremenitve alpskega področja predvsem s tovarnim prometom.

Protokol o reševanju sporov

Države pogodbenice morajo rešiti spor najprej s posvetovanjem, če to ni mogoče, se sproži arbitražni postopek, ki ga ta protokol tudi natančno opisuje.

Za vsakih pet let se pripravi program dela. Od 2005 – 2010 je bilo v programu, da bi se moralo največ pozornosti nameniti tistim vsebinskim področjem, za katera protokoli še niso pripravljene (npr. prebivalstvo in kultura, ohranjanje čistega zraka, vodno gospodarstvo, gospodarjenje z odpadki). (MOP, 2010)

4.7 BARCELONSKA KONVENCIJA

Drugače jo imenujemo Konvencija o varstvu Sredozemskega morja in obalnega območja. Sprejeta je bila 16. februarja 1976 v Barceloni, v veljavnost pa je stopila 12. februarja 1978.

Prvotna konvencija je bila spremenjena z dopolnili in protokoli 10. junija 1995. Slovenija je z notifikacijo leta 1993 potrdila sprejem obveznosti, ki izhajajo iz konvencije. (Ur. l. RS 44/93). Slovenija je prav tako podpisala dodatke k obnovljenemu Ženevskemu protokolu, sam protokol pa ratificirala z Zakonom o ratifikaciji Protokola o posebej zavarovanih območjih in biološki raznovrstnosti v Sredozemlju. (Ur. l. RS, 26/2002)

Iz preambule konvencije lahko povzamemo namen. Države pogodbenice se namreč zavedajo, da ima morsko okolje na področju Sredozemlja gospodarski, socialni, zdravstveni in kulturni pomen predvsem zaradi hidrografske in ekološke posebnosti. Zavedajo se, da ga morajo ohranjati za sedanjo in prihodnjo generacijo in, da je največji krivec za ekološko ravnovesje prav onesnaževanje. Zato je potrebno urediti in dopolniti zakonodajo glede zaščite pred njim, saj zaradi napredka niso zajeti vsi vidiki. Pri pristopu za varstvo in izboljšanje okolja na tem področju pa je potrebno mednarodno sodelovanje.

Cilj te konvencije je doseči trajnostni razvoj v okviru Akcijskega načrta za Sredozemlje. Pomagati je treba vladam sredozemskih držav, da opredelijo državno politiko varstva okolja ter razvijejo alternativnejše oblike razvoja in izkoriščanja naravnih virov.

Obveznosti držav pogodbenic so zajete v 4. členu, ki države pogodbenice zaveže, da bodo izvajale ukrepe za odpravo in zmanjšanje onesnaževanja na območju Sredozemskega morja in na ta način prispevale k trajnejšemu razvoju.

Za sodelovanje pri trajnejšem razvoju je potrebno upoštevati načelo preventive, načelo onesnaževalec plača. Za izvajanje posameznih dejavnosti je potrebno pripraviti presojo vplivov na okolje, pri tem pa velja upoštevati mednarodno sodelovanje predvsem z izmenjavo informacij in s posvetovanji. (MOP, 2010)

4.8 BERNSKA KONVENCIJA

Je prvi mednarodni inštrument, sprejet že leta 1979, katerega namen je bil ohranjanje in varovanje divjih rastlinskih vrst in njihovih habitatov. Popoln naziv te konvencije je Konvencija o varstvu prosto živečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njenih naravnih življenjskih prostorov. Da bi se Bernska konvencija v Evropski skupnosti uspešno izvrševala, sta bili sprejeti Ptičja direktiva leta 1979, ter Habitatna direktiva 1992, ki sta pravna podlaga za Naturo 2000. Pri nas je bila ratificirana leta 1999. (UR. I. RS 55/99)

Cilji in namen te konvencije so ohraniti prosto živeče evropske rastlinske in živalske vrste ter njihove naravne habitate, posebno pozornost posvečati ogroženim in ranljivim vrstam ter krepiti mednarodno sodelovanje. (MOP, 2010)

4.8.1 EVROPSKA DIREKTIVA O PTICAH

Sprejel jo je Ministrski svet Evropske skupnosti 2. aprila 1979, v veljavo pa je stopila leta 1981.

Namen direktive je ohraniti populacije prostoživečih ptičev na ravni, ki ustreza ekološkim, znanstvenim in kulturnim zahtevam, upoštevajoč ekonomske in rekreacijske potrebe. Pri tem velja poudariti, da ima varstvo prednost pred ekonomskim izkoriščanjem oz. rekreacijo, saj je zaradi upadanja določenih vrst ogroženo biološko ravnovesje.

Cilji in naloge držav so zavarovati, vzdrževati ali ponovno vzpostaviti zadostno pestrost in velikost življenjskih prostorov za prosto živeče ptiče. To še posebej velja za selitvene vrste. Države morajo za vrste iz Priloge I (Annex I – 182 taksonov) opredeliti najpomembnejša tovrstna območja kot Posebna območja varstva (SPA – Special Protected Area) in obvestiti evropsko komisijo o varnostnih ukrepih. Prepovedani načini lova in ubijanja ptičev so naštetih v Prilogi IV. Izkoriščanje, prodaja in transport vseh vrst ptičev, razen iz Priloge III, je prepovedano. Lovne vrste so naštetih v Prilogi II. V okviru direktive pa velja tudi omejitve za lov. Prav tako si morajo države članice prizadevati, da na zavarovanih območjih ne pride do onesnaženja. (Natura 2000, 2010)

4.8.2 EVROPSKA DIREKTIVA O HABITATIH

Evropska direktiva o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst ali krajše Direktiva o habitatih je bila sprejeta na Ministrskem svetu Evropske skupnosti 21. maja 1992 in je bila nazadnje dopolnjena leta 1995.

Namen direktive je v tem, da je za varstvo in izboljšanje kakovosti okolja pomembno, da se ohranijo naravni habitati živalskih in rastlinskih vrst. Tako so v okviru te direktive podane priloge, kjer najdemo posebej ogrožene habitate ter rastlinske in živalske vrste. V Prilogi I so naštetih habitatni tipi (198 habitatnih tipov, od tega 50 prednostnih), v Prilogi II pa vrste (230 živalskih in 483 rastlinskih vrst), ki jih je treba ohranjati z opredeljevanjem Posebnih

varstvenih območij (SAC – Special Areas of Conservation). S tem je možno doseči, da se z ohranjanjem naravnih habitatov ohrani biotska raznovrstnost.

Naša država je pristopila, ki izvajanju obveznosti preko projekta Natura 2000, za kar je na podlagi Direktive o habitatih, Direktive o pticah in Zakona o ohranjanju narave sprejela potrebne akte. (Natura 2000, 2010)

4.9 AARHUŠKA KONVENCIJA

Aarhuška konvencija ali drugače imenovana Konvencija o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah je bila sprejeta v Aarhusu leta 1998. Pri nas je bila ratificirana leta 2004. (Ur. l. RS, MP 17/04)

Ta konvencija ni vezana toliko na okolje, sprejeta je bila zato, da bi civilna družba imela zakonsko podlago za sodelovanje pri oblikovanju okoljske politike. Konvencija priznava ljudem pravico do zdravega okolja in v ta namen določa ljudstvu pravico do obveščeniosti ter jim daje pravico dostopa do informacij. Druga pravica, ki je ljudstvu dodeljena, je pravica do sodelovanja pri odločanju. To pa pomeni, da javnost sodeluje pri pripravi programov in načrtov, ki zadevajo okolje. Javnost lahko podaja svoja mnenja in pobude. Tretja je pravica do sodnega varstva. Pomeni, da imajo vsi možnosti za uveljavljanje svojih okoljskih pravic. Pravica do sodnega varstva pa določa, da to varstvo ne sme biti »nesprejemljivo drago«. Postopki morajo biti nepristranski, pravični in pravočasni. Te tri pravice, ki so dodeljene ljudem, so hkrati cilji, ki jih želi doseči in obveznosti, ki jih mora posamezna država podpisnica izpeljati. (MOP, 2010)

5 SLOVENSKA ZAKONODAJA

Slovenska zakonodaja je bogata s pravnimi akti, ki zadevajo varstvo okolja. Tukaj so tako predstavljeni le trije temeljni oz. splošni zakoni, na katere se nanašajo ostali akti, ki so bili sprejeti za zavarovanje okolja.

5.1 ZAKON O OHRANJANJU NARAVE

Zakon o ohranjanju narave je bil objavljen v Ur. l. RS št:56/99, dne 13.07.1999, v nalogi pa je povzeto uradno prečiščeno besedilo Zakona o ohranjanju narave (ZON – UPB2), ki je bilo potrjeno 17.06.2004 in poleg omenjenega zakona vsebuje tudi:

- Popravek Zakona o ohranjanju narave (Ur. l. RS št. 31/2000),
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o ohranjanju narave (Ur. l. RS, št. 119/02),
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o ohranjanju narave (Ur.,l. RS, št. 41/04).

Namen sprejetja zakona je povzet v 1. členu ZON in pravi, da je potrebno določiti ukrepe, s katerimi se zagotovi ohranjanje biotske raznovrstnosti in vzpostaviti sistem varstva naravnih vrednot, pri tem pa omogočiti trajnostni razvoj in ohraniti naravno ravnovesje. Ti ukrepi se morajo nanašati na živalske in rastlinske vrste, na njihov genetski material, habitat in ekosistem.

Zakon nalaga, da se ohrani biotska raznovrstnost preko politike, programov in strategij. Urejanje zadev v zvezi z ohranjanjem biotske raznovrstnosti je po 8. členu ZON v pristojnosti države, razen zadev lokalnega pomena, ki so v pristojnosti lokalnih skupnosti, upoštevati pa jih morajo tako fizične kot pravne osebe. ZON predvideva tudi nacionalne programe in podaja naravovarstvene smernice.

Drugo poglavje ZON je namenjeno ohranjanju biotske raznovrstnosti. Z živalskimi in rastlinskimi vrstami je potrebno trajnostno gospodariti. Minister za okolje lahko omeji posege in dejavnosti, ki bi ogrožali živali ali rastline. To poglavje je namenjeno tudi doselitvi rastlin in živali tujih vrst, zadrževanju v ujetništvu in trgovini z njimi. ZON ureja tudi rabo genskega materiala in upravljanje z ekosistemi.

Tretje poglavje ZON ureja varstvo naravnih vrednot. Obsega pridobitev statusa, vsebino predpisa. Naravne vrednote so lahko v lasti tako fizičnih kot pravnih oseb, lahko se omogoči ogled in obiskovanje. O vseh naravnih vrednotah ministrstvo vodi register. Za rabo zavarovanega območja je potrebno pridobiti koncesijo. Zakon prav tako določa, da morajo imeti zavarovana območja akt o zavarovanju, s katerim se ustanovijo, natančno določene meje, določen način izvajanja javne službe ter finančne vire.

Prav posebej pa zakon vrednoti varstvo mineralov in fosilov, ki so prav tako naravne vrednote, vendar za njih ne določa varstvenih in razvojnih usmeritev. Tudi ogrožene rastlinske in živalske vrste imajo po tem zakonu dodeljeno posebno varstvo.

Podani so še nekateri drugi ukrepi varstva naravnih vrednot: zakonita predkupna pravica, omejitve v pravnem prometu, promet z nepremičninami na zavarovanih območjih ter druge.

Na podlagi tretjega odstavka 37. člena ZON je bila sprejeta Uredba o zvrsteh naravnih vrednot. Ta uredba določa zvrsti naravnih vrednot, načine opredeljevanja naravne vrednote po zvrsteh, varstvene in razvojne usmeritve ter druga pravila ravnanja, pomembna za varstvo naravnih vrednot (1. člen uredbe). Nudi tudi podrobne opise posameznih naravnih vrednot v 3. členu.

5.1.1 UREDBA O POSEBNIH VARSTVENIH OBMOČJIH (OBMOČJE NATURA 2000)

Uredba je sprejeta na podlagi Zakona o ohranjanju narave. Objavljena v Ur. l. RS 49/2004 z dne 30.04.2004. Določa posebna varstvena območja z nazivom Natura 2000 in varstvene cilje ter varstvene usmeritve na teh področjih za rastlinske in živalske vrste ter njihove habitate.

3. člen govori o določitvi območij, ki morajo biti določena po strogih strokovnih merilih, ki so posebej opredeljeni v Prilogi 1 te Uredbe za posamezno vrsto. 4. in 5. člen določata, da morajo ta območja imeti posebno identifikacijsko številko in ime Natura območja ter posebej označene prednostne vrste in habitatne tipe. Vse meje teh območij morajo biti določene tudi kartografsko.

6. člen v tretjem odstavku določa, da so posamezni varstveni cilji posebej določeni v Prilogi 2 te uredbe. Varstvene usmeritve so zajete v 7. členu, nanašajo se na posege in dejavnosti na področjih Natura 2000, ki morajo biti takšni, da ohranjajo in izboljšujejo kakovost habitatov, ohranjajo njihovo naravno razširjenost, neugodni posegi morajo biti čim krajši in na ta območja je prepovedano vnašanje tujerodnih vrst rastlin in živali ter gensko spremenjenih organizmov.

Določena morajo biti notranja območja, ki so posebej pomembna v smislu zaščite živalskih in rastlinskih vrst ter njihovih habitatov. Izvajati se mora monitoring – spremljanje stanja rastlinskih in živalskih vrst ter njihovih habitatov. Potrebno je pripraviti program načrtovanja varstva Natura območij.

5.2 ZAKON O VODAH

Zakon o vodah (ZV – 1) je bil sprejet 12.07.2002 in objavljen v Ur. l. RS št.67/2002.

Namen zakona je, da uredi upravljanje z morjem, celinskimi in podzemnimi vodami ter priobalnimi zemljišči, ki se nanašajo na varstvo voda, urejanje voda in rabo voda. Zajema pa tudi javno dobro in javne službe na področju voda.

Cilji zakona so podani v 2. členu:

- doseganje dobrega stanja voda,
- doseganje dobrega stanja z vodami povezanih ekosistemov,
- zaščita pred škodljivim delovanjem voda,
- ohranitev in uravnavanje vodnih količin,
- spodbujanje trajnostne rabe voda.

Upravljanje z vodami je naloga tako države kot lokalnih skupnosti, ki temelji na temeljnih načelih varstva okolja. Vode se po Zakonu o vodah razvrščajo po redih. Prav tako jih zakon deli na celinske, ki jih potem naprej členi na tekoče in stoječe ter morje. Obravnava tudi priobalna zemljišča.

V zakonu zasledimo tudi pojma naravno vodno javno dobro, ki se nanaša na celinske vode in vodna zemljišča, po uradni dolžnosti vpisana v zemljiško knjigo in grajeno vodno javno dobro, ki se nanaša na vodno zemljišče, nastalo zaradi prestavitve ali ureditve naravnega vodotoka, zaježitve tekočih voda – ta status se podeli po uradni dolžnosti.

Pri nakupu vodnega zemljišča ima država prav tako kot v primeru nakupa naravnih vrednot predkupno pravico. Tudi pri morju in vodnih zemljiščih morja poznamo naravno morsko javno dobro in grajeno morsko javno dobro.

4. poglavje je namenjeno vodnim objektom in napravam oz. vodni infrastrukturi.

5.3 ZAKON O VARSTVU OKOLJA

Zakon o varstvu okolja (ZVO – UPB1) je bil objavljen v Ur. l. 39/2006 z dne 13.04.2006. Po tem datumu je bil še dvakrat spremenjen in dopolnjen.

1. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu okolja (ZVO – 1B) Ur. l. RS št. 70/08
2. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu okolja (ZVO – 1C) Ur. l. RS št. 108/09

Namen tega zakona je spodbujanje in usmerjanje takšnega družbenega življenja, ki omogoča dolgoročne pogoje za človekovo zdravje, počutje, kakovost življenja in za obstanek biotske raznovrstnosti.

2. člen tega zakona navaja cilje, ki jih je potrebno doseči. Ti cilji so preprečevanje in zmanjšanje obremenitve okolja, ohranjanje in izboljšanje kakovosti okolja, trajnostna raba naravnih virov, zmanjšanje rabe energije in večja uporaba obnovljivih virov, odpravljanje posledic obremenjevanja okolja, povečanje snovne učinkovitosti proizvodnje in potrošnje ter opuščanje rabe nevarnih snovi.

Zakon v drugem poglavju navaja tudi temeljna načela varstva okolja:

- načelo trajnostnega razvoja
- načelo celovitosti
- načelo sodelovanja

- načelo preventive
- načelo previdnosti
- načelo odgovornosti povzročitelja
- načelo plačila za obremenjevanje
- načelo subsidiarno ukrepanje
- načelo spodbujanja
- načelo javnosti
- načelo varstva pravic
- načelo dopustnosti posegov v okolje
- načelo ekološke funkcije lastnine

Zakon zajema tudi ukrepe za varstvo okolja, tako da določa mejne vrednosti, načine preprečevanja večjih nesreč in zmanjšanja njihovih posledic ter ukrepe ob okoljski nesreči. Določena so pravila ravnanja z odpadki. Za izvajanje tega je potrebno zagotoviti standarde okolja ter subsidiarno ukrepanje države, občine in sodelovanje javnosti.

Določen je tudi pooblaščenec za varstvo okolja ter znak za okolje, ki pa se lahko podeli pod zakonsko določenimi pogoji. Zakon določa tudi vključevanje v EMAS (sistem EU za okoljevarstveno vodenje organizacij). Predvideva se vzpostavitev nacionalnih in operativnih programov varstva okolja ter druge informacije o varstvu okolja in z okoljem povezanih vprašanj.

6 ZAVAROVANA OBMOČJA NARAVE V SLOVENIJI

Organizirano varstvo narave na Slovenskem se je začelo že pred 90 leti. Naravovarstvena dejavnost je pripadala Prirodoslovnemu muzeju Slovenije, dokler ni bil ustanovljen samostojni Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine. Prvi slovenski naravovarstveni program se je imenoval Spomenica in je bil predložen 20. januarja 1920 s strani takratnega odseka za varstvo prirode in prirodnih spomenikov. Vendar se žal te pobude za zaščito narave niso izpolnile. (Aljančič, 1995)

6.1 ZAVAROVANO OBMOČJE

Razlogi za ustanovitev zavarovanega območja so:

- dejanska ali potencialna ogroženost naravne vrednote; sem spadajo ekološka pomembna območja, posebna varstvena območja (Natura 2000),
- nujnost sinergijskega usklajevanja vseh ravnanj na področju (pomeni, da se ustanovi zaradi trajnostnega razvoja in uravnoveženega razvoja parkovne infrastrukture).

Kdo lahko ustanovi zavarovano območje?

- Vlada, v primeru če gre za narodni regijski ali krajinski park.
- Ena ali več lokalnih skupnosti, če gre za regijski ali krajinski park.
- Vlada in ena ali več krajevnih skupnosti skupaj, če gre za regijski ali krajinski park.

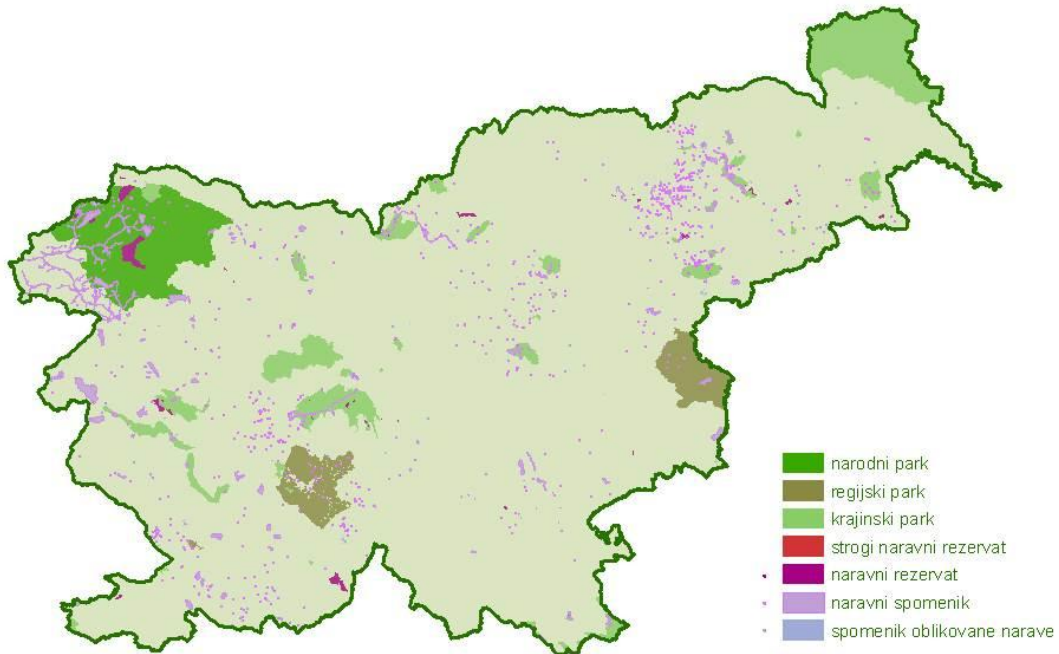
Nastanek zavarovanega območja

- postopek ustanavljanja je zelo zahteven in kompleksen;
- zavarovano območje je lahko urejeno na različne načine (npr. Zakon o Regijskem parku Škocjanske jame, Odlok o Notranjskem regijskem parku, uredba o Krajinskem parku Goričko;
- pomembno pri ustanavljanju zavarovanega območja je sodelovanje in podpora lokalnih skupnosti ter podpora vlade na nacionalnem, pokrajinskem in regijskem nivoju;
- že na začetku mora biti določen upravljalec, ta mora imeti upravljalni načrt, ki mora sovpadati z razvojnim načrtom širitve regije, ter načrt financiranja;
- pomembno je, da upravljalci in uporabniki dosežejo nek dogovor;
- upravljalni načrt mora imeti dva dela: varovalni del, ki varuje naravno in kulturno dediščino, ter razvojni del, ki zajema razvojno strategijo lokalne skupnosti.

Načini zavarovanja območja so odvisni tudi od zvrsti naravne dediščine in vzrokov, ki to naravno dediščino ogrožajo. Cilj je ohraniti naravo, še posebej tisti del, ki je tudi od strokovnih služb spoznan za posebnost, pri tem pa izkoristiti priložnost za razvoj in izboljšanje razmer na omenjenem področju. (Naravni park Pohorje, 2010)

V Sloveniji imamo do leta 2009 zavarovanega 12,63% ozemlja, kar prikazuje zemljevid.

Slika 2: Zavarovana območja v Sloveniji

Vir: (ARSOi, 2009)

6.2 NARODNI PARK

Narodni park je veliko območje s številnimi naravnimi vrednotami in veliko raznovrstnostjo. V pretežnem delu je tu ohranjena prvobitna narava, ohranjeni so tako ekosistemi kot naravni procesi. Zanj veljajo strožji kriteriji kot za regijske parke.

Triglavski narodni park je edini narodni park v Sloveniji. V njem velja poseben varnostni režim. Mejniki ob ustanovitvi tega parka so:

- 1908 – je bil prvi namen ustanovitve Naravovarstvenega parka, vendar zanj še ni bilo zakonske podlage,
- 1924 – ustanovitev Alpskega varstvenega parka za dobo 20 let,
- 1926 – prvič uporabljeno ime Triglavski narodni park,
- 26. maja 1961 Ljudska skupščina republike Slovenije sprejme Odlok o razglasitvi Doline Triglavskih jezer za narodni park pod imenom Triglavski narodni park,
- 27. maja 1981 je bila sprejeta razširitev Triglavskega narodnega parka z Zakonom o Triglavskem narodnem parku. (Wikipedija, 2010)

6.2.1 ZAKON O TRIGLAVSKEM NARODNEM PARKU

Zakon o Triglavskem narodnem parku je bil objavljen v Ur. l. RS, št. 52/10 z dne 30.06.2010.

Namen zakona je zavarovati TNP tako, da:

- varuje naravo in ohranja kulturno dediščino (to je prvi in temeljni cilj vseh zavarovanih parkov);
- skrbi za ustrezen razvoj v parku (ta naj bi bil skladen in trajnosten, zavzema pa predvsem tradicionalne gospodarske panoge: kmetijstvo, gozdarstvo in turizem);
- omogoča doživljanje parka (Doživljanje parka je mogoče na več načinov: usmerjeno preko vodenih izletov, bioloških delavnic; po drugi strani pa preko različnih oblik rekreacij, vendar takšnim, ki so podrejene temeljnim namenom parka. To pa je ohranjanje naravni vrednot za prihodnje rodove.);
- nudi možnost raziskovanja (Poteka v okviru rednega in projektne delo, rezultati pa služijo za smernice za nadaljnje delo.);
- izvaja vzgojno – izobraževalno delo (To je usmerjeno predvsem v osveščanje odnosa do parka. Za ta namen se pripravljajo publikacije, načrtno komuniciranje z javnostjo, oblikovanje in izvajanje različnih izobraževalnih programov in podobno.);
- določi upravljalca (Primerno upravljanje omogoči uresničevanje zgoraj naštetih ciljev in je lahko hkrati zgled za ravnanje na drugih zavarovanih območjih.);

Cilj je razvijati gospodarske in družbene dejavnosti v skladu s sprejetimi akti in varstvenimi ukrepi.

Zakon podrobno ureja meje narodnega parka. Z novim zakonom je namreč park razdeljen na tri varstvena območja:

1. varstveno območje je osrednje območje, ki je namenjeno varstvu in ohranjanju naravnih vrednot, naravnih območij divjine, rastlinskih in živalskih vrst, naravnega razvoja ekosistemov in naravnih procesov brez človekovih vzdrževalnih in drugih posegov. Dovoljena je samo tradicionalna paša in s tem povezano ohranjanje kulturne dediščine.

2. varstveno območje je namenjeno ohranitvi obstoječega stanja narave in kulturne dediščine. Tukaj je dovoljena tradicionalna raba naravnih virov zaradi izvajanja dejavnosti kmetijstva, gozdarstva in trajnostnega gospodarjenja z divjadjo in ribami.

3. varstveno območje pa je namenjeno varovanju biotske raznovrstnosti, naravnih vrednot in kulturne dediščine, ohranjanju poselitve in vzpodbujanju trajnostnega razvoja. (ZTNP-1, 6.člen)

Zakon določa, da občine z območja narodnega parka pripravijo usmeritve družbenih planov. Svet TNP sprejme vsako leto Program dela za tekoče leto. V programu so navedene

prednostne naloge in poudarki dela Javnega zavoda TNP. Za leto 2011 so si poleg osnovnih ciljev:

- ohranitve izjemnih naravnih vrednot in kulturne dediščine, varovanja rastlinskega in živalskega sveta,
- nudenja možnosti za obiskovanje in doživljanje narave,
- zagotavljanja možnosti za trajnostni razvoj na naravi in kulturni dediščini prijazen način,

postavili še prioritete Programa dela za 2011:

- uveljavitev določil novega Zakona o Triglavskem narodnem parku,
- pripravo načrta upravljanja TNP,
- projektno delo,
- dogodke in aktivnosti ob obeležitvi 30. letnice zakonske ustanovitve TNP.

Upravljalec je Javni zavod Triglavski narodni park. Ustanoviteljica le-tega je Republika Slovenija. Sedež je na Bledu, deluje pa pod okriljem Ministrstva za okolje in prostor. V strokovnih in skupnih službah na upravi je zaposlenih 24 delavcev, v naravovarstveni nadzorni službi 20 delavcev, v informacijskem središču TNP Dom Trenta pa 7 sodelavcev. (TNP, 2011)

Zakon podrobno našteva tudi prepovedane posege za posamezna varstvena območja. Predvideva tako naravovarstvene nadzornike, za katere so pogoji in način delovanja posebej določeni v splošnem aktu javnega zavoda, kot tudi inšpekcijski nadzor glede izvrševanja določb tega zakona. Zakon določa, katere prekrške obravnava javni zavod in katere pristojni inšpekcijski organ. Prav tako so natančno razdelani prekrški in sankcije, ki jim sledijo. Sankcije so večinoma denarne.

6.3 REGIJSKI PARK

Regijski park je obsežno območje regijsko značilnih ekosistemov in krajine. Tudi tu najdemo večje dele prvobitne narave, človekov vpliv je tu večji, vendar še vedno uravnotežen z naravo. V Sloveniji imamo do sedaj tri regijske parke.

6.3.1 KOZJANSKI REGIJSKI PARK

Mejniki:

- ustanovljen 1981 s posebnim zakonom o spominskem parku Trebče v spomin Josipu Brozu Titu,
- 1991 pristojnosti nad njim prevzame država,
- od leta 1996 nosi ime Kozjanski regijski park,
- večji del parka izpolnjuje pogoje za posebno varstveno območje SPA – z namenom varovanja ogroženih ptic v okviru projekta Natura 2000.

Kozjanski regijski park je urejal Zakon o spominskem parku Trebče (Ur. l. SRS 1/1981), ki se je v Kozjanski regijski park preimenoval šele s sprejetjem Zakona o ohranjanju narave (Ur. l. RS 56/99). (Wikipedija, 2010)

Namen zavarovanja Kozjanskega regijskega parka je ohraniti krajinsko in biotsko pestrost 89 naravnih vrednot, ki so različno statusno opredeljene. Za vse pa velja da so izjemne, tipične, kompleksno povezane, ekosistemsko in znanstveno – raziskovalno pomembne.

Da bi se to ohranilo, je potrebno:

- obdržati obstoječe kmetijske površine,
- preprečiti zaraščanje travnišč z gozdom,
- v gozdovih ohraniti avtohtone združbe,
- v gozdovih gospodariti v skladu z gozdnogospodarskimi načrti,
- izvajati sprejete lovskogojitvene in lovsko gospodarske načrte,
- razvijati naravoslovni turizem (priprava naravoslovnih učnih poti),
- razvijati tek v naravi, pohodništvo, kolesarjenje, jahanje,
- preprečevati neustrezne novogradnje na območju Kozjanskega regijskega parka.

Zato vsak regijski park sprejema petletne načrte, še posebej pa določi prednostne naloge za vsako leto. V letu 2010 so bile v Kozjanskemu regijskemu parku prednostne naloge:

- sodelovanje pri pripravi novelacije ustanovitvenega akta Kozjanskega parka in priprava predloga načrta upravljanja zavarovanega območja,
- vključitev območja Kozjansko – Obsotelje v mrežo biosfernih rezervatov,
- izvajanje odobrenih projektov čezmejnega sodelovanja in priprava projektov za različne javne razpise,
- ureditev naravoslovnega in izobraževalnega centra ter upravnih prostorov Kozjanskega parka v podeželskem dvorcu Kozje,
- sodelovanje pri obnovi in ureditvi gradu Podsreda,
- ureditev lastništva in upravljanje z nepremičninami v lasti ali upravljanju Kozjanskega parka.

Za vse to skrbi upravljalec, v tem primeru Javni zavod, na čelu katerega je direktor s svojimi službami (služba za ohranjanje narave, služba za ohranjanje kulturne dediščine in služba za promocijo, trženje in splošne zadeve). (Kozjanski regijski park, 2011)

6.3.2 REGIJSKI PARK ŠKOCJANSKE JAME

Mejniki:

- 28. novembra 1986 je Komisija za svetovno in naravno dediščino pri UNESCO vključila Škocjanske jame v Konvencijo o zaščiti svetovne kulturne in naravne dediščine,
- 1996 – z zakonom se podeli Regijskemu parku Škocjanske jame varstveni status s skrbništvom države,
- 1998 - je Park Škocjanske jame vključen v Konvencijo o zaščiti Alp,
- 1999 - so Škocjanske jame vpisane v seznam Ramsarske konvencije kot prvo podzemno mokrišče,

- Park Škocjanske jame je vključen tudi v projekt Natura 2000 – v obeh direktivah,
- 2004 – Regijski park je sprejet v mrežo MAB (Človek in biosfera) – Kraški biosferni rezervat. (Wikipedija, 2010)

Zakon o Regijskem parku Škocjanske jame je bil sprejet 1.10.1996 in objavljen v Ur. l. RS, št: 57/96. S tem zakonom je bil regijskemu parku dodeljen varstveni status s skrbništvom države. Namen zakona je, da se ohranijo in raziščejo izredne geomorfološke, geološke, hidrološke znamenitosti; redke in ogrožene rastlinske in živalske vrste; paleontološka in arheološka najdišča; etnološke in arhitekturne značilnosti in se zagotovi ustrezen razvoj.

Zakon v 2. členu podrobno opiše meje zavarovanega področja, 3. člen pa meje vplivnega področja. Nadalje so natančno določeni naravni in kulturni spomeniki, ki so zaradi svoje posebne naravne, kulturne, zgodovinske in estetske vrednosti posebej zavarovani.

V zakonu je določeno, da DZ na predlog vlade sprejme petletni program varstva in razvoja Škocjanski jam. Cilji oz. naloge za obdobje 2006 – 2010 so cilji, vezani na konvencije:

- priprava poročil o izvajanju nalog, naloženih s konvencijami,
- promocija Škocjanskih jam,
- izvedba tematskih tečajev,
- obveščanje širše javnosti v strokovnih in poljudnih publikacijah,
- monitoring na področju Parka Škocjanske jame,
- sodelovanje na različnih delavnicah,
- udeležba na mednarodnih kongresih in konferencah.

Cilji, vezani na ohranitev stanja:

- stalen nadzor in vodenje po parku,
- spremljanje stanja,
- fizično zavarovanje najbolj ogroženih vrst,
- čiščenje odpadkov,
- obnavljanje in urejanje primernih poti za obiskovalce,
- osveščanje javnosti o pomenu naravnih vrednot,
- sodelovanje pri izvedbi ekoloških raziskav in analiz.

Cilji, vezani na razvoj:

- sonaravne turistične dejavnosti in rekreacije, pri tem je mišljena razširitev in popestritev turistične ponudbe v parku, zagotavljanje večje varnosti za obiskovalce,
- vasi, ki bi temeljil na vzpostavljanju in vzdrževanju trajnostnega, ekonomskega in socialnega ter kulturnega razvoja, hkrati pa dajal nove zaposlitvene možnosti in izboljšanje kakovosti bivanja in dela. (Park Škocjanske jame, 2011)

Z zakonom se ustanovi Javni zavod park Škocjanske jame kot upravljalec zavarovanega območja, določijo se tudi organi (direktor, svet zavoda, strokovne službe).

Na vplivnem območju so prepovedani posegi v okolje, ki bi lahko posredno ali neposredno poslabšali obstoječe stanje okolja. Posebej so razdelani tudi dovoljeni posegi in sankcije za kršitev.

6.3.3 NOTRANJSKI REGIJSKI PARK

Mejnik:

- Ustanovila ga je občina Cerknica leta 2002 z namenom, da se ohrani, varuje in raziskuje naravne in kulturne vrednote na celotnem območju občine (Wikipedija, 2010)

Odlok o Notranjskem regijskem parku je bil sprejet na redni seji Občine Cerknica leta 2002 na podlagi Zakona o ohranjanju narave, Zakona o varstvu kulturne dediščine in Statuta občine Cerknica.

Njegov namen je, da z naravnimi danostmi in vrednotami razvija nadaljnji razvoj gospodarstva, turizma, kmetijstva, gozdarstva, rekreacije in izobraževanja, pri tem pa ohrani, varuje in raziskuje biotsko raznovrstnost in kulturno dediščino na območju občine Cerknica.

Znotraj parka je pet naravnih rezervatov in več naravnih spomenikov. Največje posebnosti so presihajoče Cerknško jezero, Rakov Škocjan in Križna jama.

Določene so razvojne usmeritve, ki se nanašajo predvsem na:

- trajnostni razvoj z uporabo okolju prijaznih tehnologij in metod,
- s kmetovanjem, usklajenim z naravnimi in kulturnimi vrednotami,
- s sonaravnim gospodarjenjem z vodo, gozdom, divjadjo in ribami,
- z okolju prijaznim turizmom in rekreacijo,
- s prostorskim urejanjem na način, da se ohrani krajinska raznovrstnost,
- z ohranjanjem poseljenosti.

Za posamezna obdobja se sprejmejo še podrobnejše usmeritve v razvojnih dokumentih in načrtih upravljanja občine Cerknica.

Odlok navaja tudi varstvene režime v parku:

- ti so usmerjeni v prepoved izvajanja posegov, opravljanja dejavnosti ali ravnanja na način, ki bi škodljivo vplival na naravne vrednote, na biotsko in krajinsko raznovrstnost,
- zagotavljajo varstvo mednarodno varovanih vrst s sodelovanjem vlade in upravljalca parka,
- prepovedujejo določene dejavnosti na območju parka za območja vadišč in strelišč,
- urejajo ribolov, lov, kmetijstvo, gozdarstvo.

Varstveni režimi so podrobno določeni za območja travišč in mokrišč, strnjjenih gozdov in ožjih zavarovanih območij.

Določeni so tudi ukrepi za varstvo naravnih vrednot: zavarovanje, pogodbeno varstvo, začasno zavarovanje in obnovitev. Zajeto je še varstvo kulturne dediščine..

Nadzor v parku opravljajo inšpektorji za ohranjanje narave, občinska inšpekcija in komunalno nadzorstvo.

Za upravljanje Notranjskega regijskega parka je ustanovljen Javni zavod z Odlokom o ustanovitvi javnega zavoda. Odlok vsebuje natančno določene dejavnosti, ki se lahko izvajajo na območju regijskega parka. Te se lahko spreminjajo ali razširijo le s soglasjem ustanovitelja. Organi zavoda so direktor, strokovni svet in svet zavoda. Upravljanje se izvaja na podlagi načrta upravljanja. Zavod je dolžan vsako leto podati poročilo o izvajanju letnega načrta občinskemu svetu in županu. (Notranjski regijski park, 2011)

6.4 KRAJINSKI PARK

Krajinski park je območje s kakovostnim in dolgotrajnim prepletom človeka z naravo, ki ima ekološko, biotsko ali krajinsko vrednost.

Tabela 1: Seznam krajinskih parkov

IME	LETO ZAVAROVANJA	POVRŠINA (ha)
Beka - soteska Glinščice z dolino Griža, ponornimi jamami in arheološkimi lokalitetami Lorencom in grad nad Botačem	1992	244
Boč - Plešivec	1990	886
Golte	1987	1132
Južni in zahodni obronki Nanosa	1987	2158
Južni obronki Trnovskega gozda	1985	989
Južni obronki Trnovskega gozda	1987	3381
Krajinski park Boč-Donačka gora	1992	2151
Krajinski park Drava	1992	2175
Krajinski park Goričko	2003	46268
Krajinski park Jareninski dol	1992	469
Krajinski park Jeruzalemsko - Ormoške gorice	1992	1911
Krajinski park Kamenščak - Hrastovec	1992	848
Krajinski park Kolpa	2006	4332
Krajinski park kopališča Banovci	1976	meja ni znana
Krajinski park Kum	1996	2232
Krajinski park Lahinja	1988	259
Krajinski park Ljubljansko barje	2008	13505
Krajinski park Ljutomerski ribniki in Jeruzalemske gorice	1976	1346

Krajinski park Mariborsko jezero	1992	200
Krajinski park Mrzlica	1996	149
Krajinski park Negova in Negovsko jezero	1967	177
Krajinski park Ponikovski kras	1998	1769
Krajinski park Rački ribniki - Požeg	1992	459
Krajinski park Strunjan	2004	429
Krajinski park Štatenberg	1992	285
Krajinski park Šturmovec	1979	215
Krajinski park Vrtine in kopališča v Moravcih	1976	meja ni znana
Krajinski park Žabljek	1992	175
Logarska dolina	1987	2431
Mašun	1969	87
Nanos - južna in zahodna pobočja z vrhovi Pleše, Grmade in Ture	1984	1008
Planina-območje, Planinsko polje, Planinska jama, Markova jama v Nartu, Škratovka, Izviri v Malnih, Unška koliševka	1984	668
Polhograjski dolomiti	1974	11608
Rakova kotlina pri Rakeku (Rakov Škocjan)	1949	124
Ribnik Vrbje z zaledjem	2008	66
Robanov kot	1987	1447
Sečoveljske soline	2001	721
Spominski park revolucionarnih tradicij občine Domžale	1984	446
Spominski park Udin Boršt	1985	1754
Štanjel	1992	29
Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib	1984	509
Topla	1966	1529
Zajčja dobrava	1973	66
Zgornja Idrijca	1993	4474

Vir: (ARSO, 2010)

6.4.1 URESNIČEVANJE AKTOV O ZAVAROVANJU KRAJINSKEGA PARKA GORIČKO

Krajinski park Goričko je bil ustanovljen 9. oktobra 2003 z Uredbo o krajinskem parku Goričko na redni seji vlade RS.

Namen ustanovitve tega parka je ohraniti zdravo naravo, pestrost travnikov in sadovnjakov, močvirij in suhih rastišč, razvijati možnosti preživljanja prostega časa, podoživljanja otroštva starejših in rekreacije mladih, ohraniti ponudbo raznolike zdrave hrane ter kakovostnega bivanja z živalskimi in rastlinskimi osebki.

Za ohranitev in razvoj zgoraj omenjenega je potrebno imeti pravno podlago za pripravo upravljalških smernic. Te so:

- Uredba o Krajinskem parku Goričko (Ur. l. RS št. 101/2003, z dne 21. 10. 2003),
- Zakon o ohranjanju narave (Ur. l. RS 96/04),
- Zakon o varstvu kulturne dediščine (Ur. l. RS 7/1999, 16/2008),
- Uredba o posebnih varstvenih območjih (Ur. l. RS 19/04) – območja Natura 2000,
- Sklep vlade o ustanovitvi javnega zavoda Krajinski park Goričko.

Upravljalške smernice so razdeljene na različna področja:

a) naravovarstvene naloge

- izdelava navodil za gospodarjenje v bližini življenjskih prostorov ogroženih oz. mednarodno varovanih rastlinskih in živalskih vrst ,
- osveščanje, svetovanje in skrb za ohranjanje biodiverzitete in trajnostne rabe območja ,
- skrb za vzdrževanje, obnavljanje in varovanje naravnih vrednot,
- določitev operativnih nalog naravovarstvene nadzorne službe,
- zasnova novih tematskih poti in vodniške službe,
- spremljanje stanja naravnih vrednot in biodiverzitete,
- raziskave in monitoring, ki izhajajo iz spremljanja stanja,
- prostorsko planiranje,
- sodelovanje z lokalnimi skupnostmi pri pripravi prostorskih strategij razvoja,
- izobraževanja, promocija, osveščanje in informiranje.

b) mednarodno sodelovanje

- stalno sodelovanje s parkom Raab in parkom Örség,
- sodelovanje z drugimi mednarodnimi organizacijami s področja varstva narave in trajnostnega razvoja,
- prijava projektov na mednarodne razpise,
- izvajanje pridobljenih predpisov.

c) tekoče obveščanje javnosti o pomembnih dogodkih na območju Krajinskega parka Goričko.

Posebej so določene upravljalške smernice za grad Grad, ki je tudi informacijsko središče.

Za upravljanje tega parka skrbi Javni zavod, ustanovljen s sklepom vlade. Službe javnega zavoda so: splošna služba, skupina za varstvo narave in mednarodne projekte, naravovarstveni nadzornik in središče za obiskovalce.(Krajinski park Goričko, 2011)

Tudi upravljanje z drugimi krajinskimi parki poteka na podoben način.

6.5 STROGI NARAVNI REZERVAT

Strogi naravni rezervat je življenjski prostor ogroženih, redkih ali značilnih rastlinskih in živalskih vrst ali območje, pomembno za biotsko raznovrstnost, s to razliko, da je potek naravnih procesov brez človekovega vpliva.

Po 65. členu ZON je tukaj prepovedano izvajati posege ali opravljati dejavnosti, ki ogrožajo ohranitev zavarovanega območja, namerno uničevati rastline in živali ter zadrževanje oseb, razen oseb, ki izvajajo nadzor.

Ministrstvo lahko izjemoma dovoli zadrževanje na zavarovanem območju zaradi izvajanja znanstvenoraziskovalnega in učno – vzgojnega dela.

V Sloveniji imamo en strogi naravni rezervat, to je Hrastova loza znotraj Krajinskega parka Kolpa. V njej gre za sestoj bukev z gnezdišči sive čaplje. (Wikipediji, 2010)

6.6 NARAVNI REZERVAT

Naravni rezervat je območje, ki je življenjski prostor ogroženih, redkih ali značilnih rastlinskih ali živalskih vrst ali pa je območje, pomembno za ohranjanje biotske raznovrstnosti, ki se ohranja in vzdržuje z uravnoveženimi dejavnostmi človeka.

66. člen ZON prepoveduje opravljati dejavnosti s sredstvi in na način, ki bi povzročil bistvene spremembe biotske raznovrstnosti, strukture in funkcije ekosistemov, prav tako pa prepoveduje opravljati dejavnosti v času, ko je lahko ogrožen obstoj rastlin in živali.

Tretji odstavek istega člena pa dejavnosti, ki so prepovedane in omejene, tudi podrobno našteje.

V Sloveniji imamo do sedaj 56 naravnih rezervatov. To so Dolina Triglavskih jezer, gozdni rezervat Boč, Log pod Mangartom, kjer najdemo sestoj črnega bora, naravni rezervat Zlatoličje, naravni rezervat Strunjan in drugi. (Wikipediji, 2010)

6.7 NARAVNI SPOMENIK

Naravni spomenik je območje, ki vsebuje eno ali več naravnih vrednot, z izjemno obliko, velikostjo, vsebino ali lego ali pa so redki primer naravne vrednote.

Na področju, ki je spoznano za naravni spomenik, je določeno ravnanje omejeno ali celo prepovedano. 64. člen ZON tako prepoveduje ali omejuje:

- izvajanje posegov v prostor,
- odkopavanje ali zasipavanje terena,
- odkopavanje ali odnašanje kamnin, mineralov ali fosilov,
- odlaganje odpadkov in odvajanje odpadnih voda,
- spreminjanje vodnega režima,

- odvzemanje naplavin,
- povzročanje vibracij in eksplozij,
- gospodarsko izkoriščanje naravnih virov,
- plovbo in sidranje,
- promet z motornimi vozili in plovili,
- letanje pod določeno višino, vzletanje ali pristajanje zrakoplovov,
- lov in ribolov ter nabiranje rastlin in živali,
- spreminjanje vegetacije,
- raziskovanje in odnašanje raziskovalnega materiala iz narave,
- športnorekreativne dejavnosti,
- postavljanje reklamnih in drugih označb,
- obiskovanje in ogledovanje,
- kurjenje,
- opravljanje vojaških dejavnosti,
- vse druge dejavnosti, ki lahko bistveno ogrozijo zavarovana območja.

V Sloveniji je trenutno 1191 naravnih spomenikov, kot so npr. Rt Madona, Dovžanova soteska, Botanični vrt Ljubljana ... (Wikipedija, 2010)

6.8 NATURA 2000 V SLOVENIJI

Natura 2000 je evropsko omrežje posebnih varstvenih območij, ki so jih določile države članice EU, s ciljem ohraniti biotsko raznovrstnost ptic in drugih živalskih in rastlinskih vrst ter njihovih habitatov za prihodnje rodove.

Izvaja se na območjih, ki ustrezajo habitatni direktivi in direktivi o pticah. Obe direktivi podpirata trajnostni razvoj, ne izključujeta človeške dejavnosti, vendar mora biti ta takšna, da ne škoduje, temveč podpira ohranjanje narave.

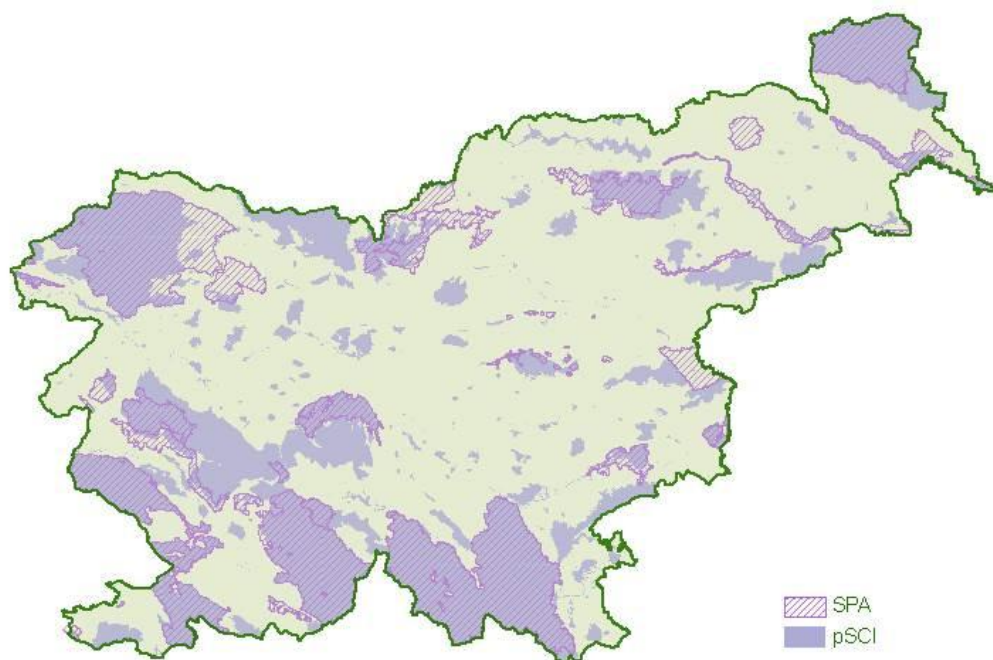
Strokovna izhodišča za so nastajala od leta 2001. Najprej je bila izdelana študija Razširjenost evropskih pomembnih vrst. Tej so sledile študije za posamezne taksonomske skupine in habitatne tipe. Nato je bila določena metoda opredeljevanja potencialnih območij po direktivi o habitatih.

Nadaljnji mejniki so:

- Alpski biogeografski seminar (maj 2005),
- Celinski biogeografski seminar (april 2006),
- Evropska komisija 13. novembra 2007 potrди slovenski predlogi območij v celinski biogeografski regiji,
- odločitev Komisija objavi 15. januarja 2008 v Uradnem listu EU,
- januarja 2008 Komisija potrди dopolnjeni seznam območij Natura 2000 v alpski regiji,
- to odločitev Komisija uradno objavi 19. marca 2008 (L 77/106).

V Sloveniji obsega zaščiteni območje Natura 2000 35, 53% ozemlja.

Slika 3: Območja Natura 2000

Vir: (ARSO, 2010)

7 ZAKLJUČEK

S sprejetjem Konvencije o biološki raznovrstnosti smo pokazali, da se zavedamo nujnosti ohranjanja biotske raznovrstnosti in trajnostne rabe njenih sestavin. Ustvarjamo pravni red, ki postavlja izhodišča za varovanje okolja, saj vključuje tako postopke kot pristojne službe.

Podati oceno uresničevanja pravne ureditve varstva naravnih vrednot pri nas je težka naloga, saj je potrebno upoštevati več dejavnikov. Kot prvi dejavnik naj omenim zadostno in razumljivo pravno podlago, ki jo je potrebno dopolnjevati. Drugi dejavnik, ki ima prav tako pomembno vlogo, je številčno zadostna in primerno izobrazena kadrovska udeležba. Kadrovska udeležba se nanaša na zakonodajne organe, ki sprejemajo in dopolnjujejo že obstoječe pravne akte. Nanaša se tudi na upravljalce zaščitene območij in vse njihove službe, na nadzorne službe in inšpekcije, ki preverjajo dejansko izvajanje nalog. Ne nazadnje pa tudi na vse prebivalce Republike Slovenije, ki smo dolžni varovati, kar je našega, še posebej neprecenljivega.

Naša država je ratificirala veliko mednarodnih pogodb s področja varstva okolja. Problem, ki ga vidim tu, je veliko število dokumentov in nalog, ki jih ti nalagajo ter premajhno kadrovska zmogljivost in usposobljenost kadra za izvajanje teh prevzetih mednarodnih pa tudi nacionalnih obveznosti. Problem nadalje vidim v nekoliko preveč razvejani odgovornosti in pristojnosti javnih ustanov, ki urejajo varstvo okolja ter v neustrezni infrastrukturi. Dolžnosti človeka do narave so velikokrat le črke na papirju. Potrebna bi bila ne le obljuba sankcij, temveč tudi pogostejše izvajanje le-teh.

Obstajajo ljudje, ki imajo interes, da bi zaščitili naravo, vendar so postopki prezapleteni in dolgotrajni. Pogosto so zaviti v pojme, ki so za preprostega človeka težko razumljivi. Dokaz te izjave je podan v diplomski nalogi. V Sloveniji je s programom Natura 2000 zaščitene 35,53% ozemlja na podlagi Direktive o habitatih in Direktive o pticah, ki sta ratificirani v Sloveniji. Zavarovana območja v Sloveniji pa obsegajo le 12,63%. Kljub temu je potrebno za območja, ki so zaščitena v programu Natura 2000, voditi ponovne postopke, da dobijo status zavarovanega območja.

Mislím, da se del odgovora na v uvodu zastavljeno vprašanje, «Zakaj ni več ozemlja zaščitenega?», skriva v zgoraj podanem mnenju. Velik del odgovornosti pa bi morali nase prevzeti kar vsi prebivalci sami.

Ljudje smo naravnani tako, da stvari, ki so nam dane same od sebe, kar vzamemo. Ker so nam dane brez našega truda, jih premalo cenimo. Že pri majhnem otroku vidimo, da igračk, ki jih dobi, ponavadi ne pazi tako kot tiste, ki si jih je moral zaslužiti, ali si jih recimo kupiti s svojo žepnino. In ko odraščamo, s sabo nosimo ta vzorec, narava nam je dana, ni se nam bilo treba truditi, da bi jo imeli. Ne razmišljamo o tem, da se z našim neodgovornim ravnanjem spreminja in da tisti, ki prihajajo za nami, ne bodo več imeli take, kot jo imamo mi.

Zato je potrebno najprej dvigniti družbeno zavest o ohranjanju biotske raznovrstnosti. Povedano preprosto, ljudi je potrebno učiti o čistem zraku, ki prihaja iz naših gozdov, kako pomembno je, da ohranimo prebivališča vseh živali, ker preko njih ohranimo živali in s tem ravnovesje v naravi. Potrebno je, da si voda najde pot, da žubori po kamnih in pesku, da ohrani čistost za nas in za življenje v njej. Več časa in sredstev je potrebno namenjati osveščanju javnosti in vključevanju civilne družbe.

Moje mnenje o primernosti uresničevanja ureditve je, da še nismo izčrpali vseh možnosti, smo pa na dobri poti, da to v prihodnosti izboljšamo. Imamo namreč peščico ljudi, ki se trudijo zaščititi naravo in so tudi usposobljeni za to, dati jim moramo le več besede, da pritegnejo in izobrazijo še druge. Pozornost je potrebno posvečati ne le zakonom in drugim pravnim aktom, temveč tudi morali in običajem. Če bomo starši vzgajali otroke, da je narava nekaj dragocenega, če jo bomo varovali, jo bodo imeli tudi naši otroci, poleg tega pa se bodo naučili, da morajo tudi oni skrbeti za njo za prihodnje rodove.

Naj zaključim z mislijo Louise L. Hay: »Zemlja človeštva ne rabi za preživetje. Preden smo prišli na ta planet, je šlo materi Zemlji kar dobro. Če je ne bomo ljubili, bomo izgubljeni.«

LITERATURA

SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE

1. ALJANČIČ Marko, GREGORI Janez, PRAPROTNIK Nada, HLAD Branka, PETERLIN Stane, SKOBERNE Peter, VIDIC Jana (1995). Varstvo narave na Slovenskem. Prirodoslovni muzej Slovenije, Ljubljana
2. BOHINC Rado (2007). Pravo Evropske unije: temelji pravoznanstva EU za študente družboslovja. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana
3. IGLIČAR Albin (1994). Zakonodajno odločanje. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana
4. KUŠEJ Gorazd, PAVČNIK Marijan, PERENIČ Anton (1989). Uvod v pravoznanstvo. Uradni list SR Slovenije, Ljubljana
5. SKOBERNE Peter (2004). Pregled mednarodnih organizacij in predpisov s področja varstva narave. Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Ljubljana

PREDPISI

(2004) Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) Ur. list RS št. 49/2004, 110/2004, 59/2007, 43/2008

(1999) Zakon o ohranjanju narave (ZON – UPB2) Ur. list RS št. 56/1999, 31/2000 (popr.), 110/2002-ZGO-1, 119/2002, 22/2003-UPB1, 41/2004, 96/2004-UPB2, 61/2006-ZDru-1, 63/2007 Odl.US: Up-395/06-24, U-I-64/07-13, 117/2007 Odl.US: U-I-76/07-9, 32/2008 Odl.US:U-I 386/06-32, 8/2010-ZSKZ-B

(2002) Zakon o vodah (ZV -1) Ur. list RS št. 67/2002, 110/2002-ZGO-1, 2/2004-ZZdr1-A, 41/2004-ZVO-1, 57/2008

(2006) Zakon o varstvu okolja (uradno prečiščeno besedilo) (ZVO – UPB1) Ur. list RS št. 39/2006, 70/2008-ZVO-1B

(2010) Zakon o Triglavskem narodnem parku (ZTNP-01) Ur. list RS št. 52/2010

(1996) Zakon o regijskem parku Škocjanske jame (ZRPSJ) Ur. list RS št. 57/1996, 7/1999-ZVKD, 110/2002-ZGO-1

VIRI Z INTERNETA:

ARSO (2010). Naravne vrednote. Dosegljivo 20.01.2010 na: <http://www.arso.gov.si/narava/naravne%20vrednote/>

Wikipedija (2010). Biodiverziteteta. Dosegljivo 20.01.2010 na: http://sl.wikipedia.org/wiki/Biotska_raznovrstnost

Wikipedija (2010). Trajnostni razvoj. Dosegljivo 20.01.2010 na:
http://sl.wikipedia.org/wiki/Trajnostni_razvoj

Naravni park Pohorje (2010). Zavarovano območje. Dosegljivo 20.01.2010 na:
<http://www.park-pohorje.si/index.php?langId=56&pageId=269>

MOP (2010). Konvencija o biološki raznovrstnosti. Dosegljiva 8.01.2010 na:
http://www.konvencije.mop.gov.si/bioloska_raznovrstnost.pdf

MOP (2010). Sklep o strategiji ohranjanja biotske raznovrstnosti. Dosegljiv 10.01.2010 na:
<http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/okolje/pdf/biotska>.

Slovenski portal biološke varnosti (2010) Kartagenski protokol. Dosegljiv 10.01.2011 na:
http://www.biotechnology-gmo.gov.si/mednarodno/kartagenski_protokol/index.html

Ramsar (2010). Ramsarska konvencija. Dosegljiva 15.01.2010 na:
http://www.ramsar.si/ramsar_besedilo.html

ARSO (2010). Cites. Dosegljiva 15.01.2010 na:
<http://www.arso.gov.si/narava/konvencija%20CITES/v%20Sloveniji/>

MOP (2010). Bonska konvencija. Dosegljiva 23.01.2010 na:
http://www.konvencije.mop.gov.si/prostozivece_zivali.pdf

Svet Evrope (2010). Evropska konvencija o krajini. Dosegljiva 23.01.2010 na:
http://www.svetevrope.si/sl/dokumenti_in_publikacije/konvencije/176/index.html

MOP (2010). Alpska konvencija Dostopno 5.01.2010 na:
http://www.konvencije.mop.gov.si/alpska_konvencija.pdf

MOP (2010). Barcelonska konvencija. Dostopno 6.01.2010 na:
http://www.konvencije.mop.gov.si/barcelonska_konvencija_varstvo_morja.pdf

MOP (2010). Bernska konvencija. Dostopna 7.01.2010 na:
http://www.konvencije.mop.gov.si/prostozivece_zivali.pdf

Natura 2000 (2010). Evropska direktiva o pticah, Evropska direktiva o habitatih. Dostopna 12.01.2010 na: <http://www.natura2000.gov.si/index.php?id=140#c85>

MOP (2010). Aarhuska konvencija. Dostopna 5.01.2010 na:
http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/zakonodaja/okolje/arhuska_konvencija.pdf

Wikipedija (2010). Narodni park. Dosegljiv 3.03.2010 na:
http://sl.wikipedia.org/wiki/Triglavski_narodni_park

Triglavski narodni park (2011). Dosegljiv 20.04.2011 na: <http://www.tnp.si>

Wikipedija (2010). Kozjanski regijski park. Dosegljiv 5.03.2010 na:
http://sl.wikipedia.org/wiki/Kozjanski_regijski_park

Kozjanski regijski park (2011). Dosegljiv 21.04.2011 na: <http://kozjanski-park.si>

Wikipedija (2010). Regijski park Škocjanske jame. Dosegljiv 5.03.2010 na: http://sl.wikipedia.org/wiki/%C5%A0kocjanske_jame

Park Škocjanske jame (2011). Dosegljiv 20.04.2011 na: <http://park-skocjanske-jame.si>

Wikipedija (2010). Notranjski regijski park. Dosegljiv 5.03.2011 na: http://sl.wikipedia.org/wiki/Notranjski_regijski_park

Notranjski regijski park (2011). Dosegljiv 21.04.2011 na: <http://notranjski-park.si>

Krajinski park Goričko (2011). Dosegljiv 10.03.2011 na: <http://park-goricko.org>

Wikipedija (2010). Ožja zavarovana območja. Dosegljivo 10.03.2010 na: http://sl.wikipedia.org/wiki/Naravni_spomenik
http://sl.wikipedia.org/wiki/Naravni_rezervat

Zavod Republike Slovenije za varstvo narave (2011) Zaščitni znak ZRSVN. Dosegljiv 30.03.2011 na: http://www.zrsvn.si/sl/informacija.asp?id_meta_type=62

ARSO (2009). Zavarovana območja v Sloveniji. Dosegljivo 22.12.2009 na: <http://www.arso.gov.si/narava/zavarovana%20obmo%c4%8dja/karta/>

ARSO (2010). Seznam krajinskih parkov. Dosegljiv 1.03.2010 na: <http://www.arso.gov.si/narava/zavarovana%20obmo%c4%8dja/SeznamParkov.htm>

ARSO (2010). Območja Natura 2000. Dosegljivo 1.03.2011 na: <http://www.arso.gov.si/narava/natura%202000/karta/>

